

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

VÁLEČNÉ UDÁLOSTI V MÉNĚ ZNÁMÝCH TEXTECH VYDANÝCH V LETECH 1945-1948

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Barbora Nezvalová

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PaedDr. Jiří Staněk, CSc.

Plzeň, Březen 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, dne 29. března 2012

.....

zadání BP

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce,
panu PaedDr. Jiřímu Staňkovi, CSc. za ochotu, připomínky a čas, který mi věnoval při její
přípravě.

OBSAH

1 Úvod	6
2 Historické pozadí literární doby	8
2.1 Předválečná situace a období druhé světové války	8
2.2 Situace v letech 1945-1948 v Československu.....	10
3 Literatura po roce 1945	12
3.1 Idea nové literatury	12
3.3 Zlom roku 1948	13
3.4 Kánon české válečné literatury.....	13
4 Zvolení autoři	16
4.1 František Robert Kraus	16
4.2 Jaroslav Andrejs	18
4.3 Vladimír Přikryl.....	19
4.4 Jiří Mucha.....	21
5 Charakteristika a ohlasy děl	23
5.1 František R. Kraus: Plyn, plyn, ... pak oheň	23
5.2 Jaroslav Andrejs: Tři cesty k smrti, zánik skupiny ZINC	25
5.3 Jaroslav Andrejs: Chvilka odvahy	29
5.4 Vladimír Přikryl: Pokračujte v horách.....	32
5.5 Jiří Mucha: Oheň proti ohni.....	36
6 Zařazení děl do kontextu české prózy s válečnou tematikou	39
Seznam použité literatury a zdrojů	43
Resumé	46
Přílohy	47

1 Úvod

Události druhé světové války jsou velice zajímavým obdobím nejen našich, ale především světových dějin. Málokdo má však představu o skutečné podobě válečných událostí mimo naše území, na nejrůznějších frontách po celém světě.

Při výběru tématu byl zohledněn především osobní zájem o toto téma. Problematika literatury zabývající se válečnými událostmi pro mne byla zajímavým údobím české literatury již na střední škole, kdy jsem se poprvé setkala s literaturou Jaroslava Andrejse.

Cílem práce je pokusit se nastínit druhou světovou válku poněkud jinými pohledy, než jak je většina z nás zná, ať už z literatury, která se tímto tématem zabývá, nebo z historických filmů či dokumentů. Proto se nadále budeme věnovat těmto událostem z pohledů autorů, kteří nejsou notoricky známými široké veřejnosti. Což je také dáno kánonem české literatury této doby, který se začal utvářet po roce 1945, a dalo by se říci, že se do dnešních dob změnil jen nepatrně. Jde o jakýsi souhrn vybraných děl a spisovatelů, mezi které patří například Jan Drda, Julius Fučík a mnoho dalších, kteří byli, a dodnes jsou považováni za autory předkládající nám události války.

Po roce 1945 se však objevovalo mnoho autorů, spisovatelů či žurnalistů, kteří měli neprodleně po válce potřebu informovat širokou veřejnost o událostech, kterých se účastnili a o situacích, kterými si prošli. Jedním z nich je brigádní generál Vladimír Přikryl, který si po dobu veškerých bojů na Ukrajině, v Polsku a na Slovensku zapisoval každou informaci a průběh, či Jiří Mucha, který se bojů v severní Africe a Asii účastnil jako pozorující žurnalista. Dalším z takových autorů byl Jaroslav Andrejs, zabývající se o problematiku parašutistických skupin cvičených v anglických základnách a vysílaných na naše území v době Protektorátu Čechy a Morava. Posledním zvoleným autorem je František Robert Kraus popisující na vlastní kůži prožité hrůzy koncentračního tábora v polské Osvětimi, odkud se mu v závěru války podařilo uprchnout.

Otázkou zůstává, proč natolik zajímavá literatura, podávající nám zcela odlišný pohled na válečné události, zůstává zapomenuta. Dříve byly, ale i dnes jsou, ve školách předkládány neustále stejná jména a tituly, jakoby žádná jiná neexistovala.

V práci se zaměříme právě na tyto méně známé či pro někoho zcela neznámé autory. Nejprve krátce nastíníme historické souvislosti této doby, stručně shrneme kánon poválečné literatury vydané do roku 1948, představíme výše uvedené autory a zvolená díla,

která budou zařazena do kontextu české prózy reflektující události druhé světové války. Dále přiblížíme bezprostřední ohlasy těchto děl, které však v některých případech budou těžko dohledatelné.

Při zpracování bude použito co nejširší množství dostupných zdrojů, primární a sekundární literatury a článků v denním tisku.

2 Historické pozadí literární doby

2.1 Předválečná situace a období druhé světové války

Poté, co se v lednu 1933 zhroutila německá vláda, se moci ujímá Adolf Hitler, který ihned zakládá vzdušné síly a nechává opět zavést brannou povinnost. Začínalo být jasné, že se nad Evropou schyluje k válce. Pozadu však nezůstává ani Mussolini, když téhož roku vyvolává válku s Etiopií. Následující rok vypukla občanská válka ve Španělsku, Německo s Itálií vytváří tzv. protikomunistickou osu a poté podepisuje Německo s Japonskem pakt proti Kominterně, načež 7. března 1936 Hitler porušil smluvní závazky Versailleské mírové smlouvy. Roku 1937 Japonsko bombarduje čínskou Šanghaj a Německo španělskou Guernicu.¹

V prosinci roku 1936 jednal v Berlíně pravicový blok Československé republiky o možnosti zlepšení česko-německých vztahů. Jednou z Hitlerových podmínek bylo řešení tzv. sudetoněmecké otázky. K jejímu projednání a vyřešení vysílá Hitler do Prahy Karla Haushofera, kterého však prezident Beneš odmítá. Odmítnutí bylo pro Hitlera jasným impulsem pro započítí tažení proti Československu. Přes veškeré snahy bylo roku 1937 Německo jednoznačně rozhodnuto o útoku na Československo a jeho zničení. K tomu mimo jiné přispěly změny ve vedení vlád Anglie a Francie, což Hitlerovi dávalo jistotu, že v případě války ani jeden z těchto států Československu nepomůžou. Tato situace vyústila v dohodu uzavřenou v noci z 29. na 30. září 1938 v Mnichově. Tohoto aktu se účastnilo Německo, Anglie, Francie a Itálie, a bez účasti zástupců československé vlády sjednali postoupení českého pohraničí Německu.

15. března 1939 přijíždí Adolf Hitler do Prahy, kde vyhláší tzv. Protektorát Čechy a Morava, jenž byl oficiálně součástí Velkoněmecké říše, veškerá státní a vládní moc byla tedy odvozována od říše. Protektorátu zůstala samospráva jen v některých směrech a záležitostech, které říše nepřevzala. Československá autonomie byla však německými okupanty neustále omezována. Jednalo se především o cenzuru tisku a poněmčování ve školství. Byla značně posílena výuka němčiny, některé předměty byly vyučovány pouze v německém jazyce, výuka českých dějin a literatury byla zakázána a české vysoké školy byly roku 1939 uzavřeny.

¹ KVAČEK, R. a kol. *Dvacáté století o sobě. Dějiny v dokumentech*. Liberec: Dialog, 2005, s. 55-57.
ADAMS, S. a kol. *Moderní historie světa. 20. století rok po roce, měsíc po měsíci, den po dni*. Praha: Rebo, 2010, s. 210-232.

Jedinou možnou formou boje proti okupaci se stává tzv. organizovaný odboj. Jednou z podob tohoto odboje bylo spojení prezidenta Emila Háchy a zejména ministerského předsedy Aloise Eliáše s Londýnem, a tedy bývalým prezidentem Edvardem Benešem. Toto spojení však bylo ukončeno po Eliášově zatčení a popravení v době po spáchání atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.²

V roce 1939 ruší Hitler dohodu podepsanou v roce 1934 o neútočení s Polskem a 1. září na Polsko utočí, čímž oficiálně začíná druhá světová válka. Následně na to, požaduje přístup do východního Pruska přes baltický koridor umožňující Polsku přístup k moři. Francie spolu s Velkou Británií se zavazují bránit Polsko. V dubnu přichází Sovětský svaz s návrhem Velké Británii a Francii založit spolek proti Německu a Itálii. Velká Británie tuto nabídku odmítá, zároveň však zvyšuje své válečné úsilí, zvyšuje výrobu zbraní a zavádí všeobecnou brannou povinnost podobně jako Francie.

V srpnu podepisuje v Moskvě Stalinův ministr zahraničí Vjačeslav Molotov a německý ministr zahraničí Joachim von Ribbentrop nacisticko-německý pakt o neútočení, známý jako pakt Ribbentrop-Molotov, který dal Hitlerovi volnou cestu pro útok na Polsko. Ke konci roku 1939 válčí téměř celá Evropa, Španělsko se přidává na stranu Německa, Itálie a Japonska. Amerika zatím zůstává nezúčastněná, ne však nadlouho. 7. prosince 1941 je napadena americká válečná flotila v přístavu Pearl Harbor v Tichém oceánu, čímž se Amerika zapojuje do války.

Roku 1941 se Hitler dopustil strategického omylu, když porušil smlouvu se Sovětským svazem o neútočení. Zabírá Kijev a začíná invazi do Ruska. Bojuje se téměř na všech kontinentech, ve vzduchu i na moři. Roku 1942 podepisuje 26 států deklaraci OSN a po roce 1943 se situace na všech frontách začíná obracet. Sovětským vojskům se podařilo zastavit německá vojska v bitvách u Stalingradu, Amerika vrací Japonsku útok na Pearl Harbor, Itálie kapituluje a přechází na stranu spojenců.

Německo kapitulovalo 8. května 1945, poté co Hitler spáchal sebevraždu. Američané však dál bojovali s Japonci a válka na východě končí v srpnu 1945 svržením dvou atomových bomb na Japonsko. Kapitulací Japonska 2. září 1945 končí druhá světová válka.³

² HOUSKOVÁ, J. a PODLEŠÁK, J. *České a slovenské dějiny v letech 1900-1945*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1994, s. 44-54.

³ ADAMS, S. a kol. *Moderní historie světa. 20. století rok po roce, měsíc po měsíci, den po dni*. Praha: Rebo, 2010, s. 236-280.

2.2 Situace v letech 1945-1948 v Československu

Československo bylo formálně samostatným státem již od doby před válkou. Podepsáním smlouvy se Sovětským svazem přišlo 29. června 1945 Československo o Podkarpatskou Rus. V této době plné násilí a strachu byl získán souhlas místních obyvatel k připojení k Ukrajinské republice poměrně snadno. Další ztrátou obyvatelstva byl odsun osob německé nebo maďarské národnosti schválený prezidentským dekretem z 19. května 1945. Po něm přišel odsun organizovaný, který následoval po Postupimské konferenci, konané v srpnu 1945. Organizovaný odsun trval od ledna do listopadu roku 1946. Spolu s prvním, tzv. divokým odsunem, odešly z našeho území téměř tři miliony lidí.

Dalším důsledkem války bylo trestání představitelů okupačního režimu, kteří s nacisty spolupracovali. Jednalo se o retribuční soudy, při nichž bylo v letech 1945-1947 odsouzeno přes třicet tisíc lidí.

Jelikož ve válce sehrál Sovětský svaz velikou roli, začal se politický i sociální vývoj Československa značně měnit. Česká národní rada zřízená ještě v době odboje byla zrušena. Celkové smýšlení společnosti se přichylovalo levicovým směrem a levicové strany byly výrazně posilovány. Komunistická strana získala po válce statisíce členů, což ji vyneslo do vládních pozic. Státní politiku vytvářela tzv. Národní fronta, která byla tvořena šesti politickými stranami. Národní fronta umožňovala kandidovat pouze stranám této organizace. Po volbách, které KSČ vyhrála, byly ostatní strany přizvány k vládě, to znamenalo, že neexistovala žádná opoziční strana. Později začala KSČ používat i jiné mimoparlamentní praktiky.

Velké změny přineslo znárodnění průmyslu, dolů a finančních institucí a pozemková reforma vydané prezidentskými dekrety z června a října 1945. Benešovi se zprvu zdály nároky a požadavky komunistů nadměrné, později těmto nárokům však ustoupil. Původně měla být vyplácena náhrada za znárodněné podniky, což se neustále protahovalo, a nakonec byla realizace v roce 1948 zastavena. Tyto zásahy značně změnily skladbu celé společnosti.

26. května 1946 se konaly parlamentní volby, ve kterých vyhrála se čtyřiceti procenty komunistická strana. Vládou, kterou vedl Klement Gottwald, byl znovu zvolen a jmenován prezidentem Edvard Beneš. Po volbách se politické ovzduší značně změnilo. Přibývalo sporů, komunistický ministr Julius Ďuriš předložil další majetkové zákony,

jedním z nich byla například revize pozemkové reformy. Komunisté začínají ke svému prosazování využívat nedemokratických metod. Demokratické strany se bránily, ale v roce 1947 do těchto politických vztahů zasáhl vývoj mezinárodní. Spojené státy se po válce rozhodly podporovat evropské státy svým hospodářským plánem. Sovětský svaz však účast na plánu odmítl. Chápal ho jako útok a rozhodl se vytvořit vlastní mocenský blok. Tímto krokem rozdělil Sovětský svaz svět ideologicky na dvě části, mezi nimiž začala tzv. studená válka. Československo o Marshallův plán zájem mělo, dokonce přislíbilo účast na mezinárodní konferenci, kterou však po Stalinové nátlaku odvolalo.

Úsilí komunistické strany ovládnout Československo od léta roku 1947 sílilo, přičemž se ve své snaze o moc opírala o tajnou Státní bezpečnost, kterou ovládala. Téměř veškeré metody, které byly využívány, byly v rozporu s demokracií, včetně násilí a hrubého nátlaku. Mimo to se vztahy zhoršily z důvodu slovenské krize, která v Čechách vzbuzovala obavy z oddělení Slováků a naopak ve Slovácích kritiku vůči české nedůvěře.

Na počátku komunistického převratu vznikla vládní krize. V únoru 1948 odstoupili ministři tří politických stran, komunisté vládní krize využili a začaly vznikat tzv. akční výbory Národní fronty. Tyto výbory se zbavovaly politických protivníků a nastolovaly výhradní moc komunistické strany. Ministerský předseda Klement Gottwald odmítal se zbytkem vlády odstoupit a sliboval Benešovi doplnění vlády členy zbylých politických stran, jelikož si byl vědom, že mají v těchto stranách spojence. Ministři, kteří odstoupili, počítali s prezidentovým rozhodnutím nepřijmout jejich demisi a předpokládali odstoupení celé vlády. Nejednalo se však už o vládní krizi, komunisté jí rozšířili v komunistický převrat, kterému nebyly demokratické strany schopné čelit.

Edvard Beneš nakonec komunistům ustoupil a na rady Klementa Gottwalda jmenoval vládu novou, čímž si komunistická strana otevřela cestu k celkovému ovládnutí státu.⁴

⁴ KVAČEK, R. *České dějiny II*. Praha: SPL-PRÁCE ve spolupráci s nakl. ALBRA, 2002, s. 175-184.

3 Literatura po roce 1945

Literární období let 1945-1948 je chaotickou dobou, jedná se o období relativních svobod, naproti tomu jde o úsek vývoje společnosti, v němž byly položeny základy rozhodujících směrnic k řízení kultury pod vedením komunistické strany. V relativně svobodném období let 1945-1948 vzniklo několik sporů. Literatura, a především myšlení o literatuře, se v této době stává pomalu politickým nástrojem pro budování nového světa. V této době se objevilo několik uměleckých programů, ze kterých bylo patrné, že se jedná o snahu vytvořit nové umění, které by vyhovovalo a odpovídalo nastupujícímu společenskému systému.

3.1 Idea nové literatury

S nástupem nového uspořádání společnosti se předpokládal také nástup nové literatury, a to takové, která bude korespondovat s převratnou dobou a právě se rodící budoucností. Mnohá literatura byla označována za brak, proti kterému bylo nutno bojovat. Jednou z otázek bylo, co do tohoto tzv. braku zařadit a z jakého důvodu by měla být tato díla označována za něco podřadného. Jedno vysvětlení na tyto otázky nám podává Jindřich Chaloupecký v přednášce zveřejněné roku 1947 v *Kultuře a lidu*. Zastává zde názor, že moderní literatura odvádí čtenáře od četby klasických a náročných děl a mimo jiné působí negativně na mravní vývoj jak lidí, tak celé společnosti.

Zcela jiný názor prezentoval na prvním sjezdu českých spisovatelů roku 1949 Jan Drda. Pohled byl podložen marxistickým pojetím třídního uspořádání společnosti. Moderní literatura byla chápána jako kulturní náhražka, která oklamává literární potřeby podřízených vrstev, a měla by být odstraněna společně s kapitalismem. S dříve formulovaným názorem Jindřicha Chaloupeckého se však shodoval na tom, že by tato literatura měla být potlačena a se vznikem beztřídní společnosti vznikne i nová literatura, ve které se takové odlišnosti nebudou objevovat.

Problematika nové literatury byla dále prodiskutována na sjezdu českých spisovatelů. Komunistická vize byla založena na vytvoření literatury odpovídající novému

typu společnosti. Literatura by měla být především literaturou budovanou pro lid. Literaturou, jejíž hlavní složkou je utváření čtenáře.⁵

3.3 Zlom roku 1948

Rok 1948 je chápán jako zlomový. Po únoru 1948 se česká literatura člení na oficiální, exilovou a samizdatovou. V oblasti oficiální literatury se stává jako jedinou použitelnou metodou socialistický realismus, s čím přichází budovatelská próza. Československo opustila celá řada autorů. Jejich odchodem dochází k tomu, že většina děl zůstává zamčena tzv. v šuplíku nebo jsou publikovány jen v autorově blízkém okruhu.

V tomto roce vychází téměř pět a půl tisíce titulů, hned následující rok je však tento počet zredukován o necelé dva tisíce. Z mnoho válečných a poválečných časopisů zůstávají na scéně pouze dva či tři.⁶

3.4 Kánon české válečné literatury

Próza tohoto období je poměrně nepřehledná a zahrnuje široké spektrum děl nových, či vydávaných tzv. „ze zásuvky“. Hlavní inspirací většiny děl je válka, ať už podává svědectví historická, novinářská, vězeňská nebo ze života v protektorátu. Mnohá díla byla napsána ještě před rokem 1939, ale svého vydání se dočkaly až po válce. Mimo to se začíná o své hlásit literatura se socialistickým smýšlením a zaměřením.

Přesto, že se jedná o rozmezí pouze tří až čtyř let, je toto období poměrně bohatým. Prózu let 1945-1948 můžeme rozdělit do několika odlišných proudů, které samozřejmě nemůžeme hodnotit jako zcela uzavřené a ohraničené.

Próza psychologická

Do psychologické prózy by se svým způsobem dala zařadit většina děl. Spousta děl vypovídá a popisuje určité vnitřní rozpoložení hlavního hrdiny nebo ostatních postav příběhu a jejich okolí. Pokud se však na psychologickou prózu zaměříme jako na literaturu předkládající nám pouze profil samotného hrdiny a jeho schopnost vyrovnat se s danou

⁵ JANOUŠEK, P. a kol. *Dějiny české literatury 1945-1989, I 1945-1948*. Praha: Academia, 2007, s. 109-116.

⁶ MENCLOVÁ, V. a kol. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: LIBRI, 2005, s. 39.

situací, nenajdeme v letech 1945-1949 mnoho autorů. Pravděpodobně nejznámějším z nich je Miloslav Hanuš.

Próza historická a alegorická

Alegorie byla pro mnoho autorů způsobem, jak vyjádřit a popsat dobu či historické události. Jedním z těchto autorů byl Jiří Weil, jehož román *Makanna, otec divů* (1946) byl dopsán již v roce 1940, ale kvůli židovskému původu autora nemohl být vydán. Dalším autorem je Ivan Olbracht, který svým dílem *Dobyvatel* (1947) využil Prescottovy *Dějiny dobytí Mexika* pro alegorii druhé světové války. V neposlední řadě bychom měli uvést román *Faon* (1947) Pavla Naumana, který si také bere za námět jednu z historických válek, a to války punské.

Dokumentární a svědecká literatura

Tato část literatury je pro poválečné období typická. Autoři, kteří prošli lágry, koncentračními tábory nebo vězením, měli pochopitelně potřebu své zkušenosti a zážitky sdělit. Nejčastěji zvoleným žánrem byly deníky, memoáry nebo reportáže. Jednou z takových publikací je *Továrna na smrt* (1946) od autorů Oty Krause a Ericha Schöna, která popisuje koncentrační tábor v polské Osvětimi. Jednoznačně nejznámější svědeckou knihou je *Reportáž psaná na oprátce* (1945) Julia Fučíka, která svým způsobem odsunula všechny ostatní tituly tohoto žánru do pozadí.

Existenciální próza

Mezi autory s existenciálním smýšlením řadíme především Egona Hostovského, který po dobu války nežil na našem území. Jeho knihy popisují protiklad absurdní přítomnosti a domova, o který přišel. První tři publikace vyšly ve Spojených státech (*Listy z vyhnanství*, *Sedmkrát v hlavní úloze a Úkryt*), další dvě po válce v Praze, a to *Cizinec hledá byt* (1947) a *Osamělí buřiči* (1948). Druhým autorem je Jiří Weil s románem *Život s hvězdou* (1949).

Společenský a vývojový román

Jednalo se většinou o romány vracející se do doby meziválečné. Autoři těchto románů byli většinou demokraticky orientovaní spisovatelé, jako například Edvard

Valenta. Nebylo to však pravidlem, jednou z výjimek je Marie Pujmanová, která se v románu *Hra s ohněm* (1948) už značně opírá o ideologické koncepce.

Próza s tématem boje

Téma boje se objevovalo již v románech popisujících život v protektorátu, většinou však jen jako malý zlomek poměrně rozsáhlého románu. Později přichází několik autorů s kratšími útvary, které zachycují protifašistický odboj. Jedním z nich je Jiří Marek se svým románem *Muži jdou v tmě* (1946) popisující skupinku parašutistů shozených na naše území, bohužel však jinde, než shozeni být měli. Druhým titulem nastiňujícím boje proti nacistům je útlá knížka povídek Jana Drdy *Němá barikáda*. (1946).⁷

⁷ JANOUŠEK, P. a kol. *Dějiny české literatury 1945-1989, I 1945-1948*. Praha: Academia, 2007, s. 201-253. NEZKUSIL, V. a kol. *Česká a světová literatura po roce 1945 pro 4. ročník středních škol*. Praha: Fortuna, 2000, s. 81-82.

4 Zvolení autoři

4.1 František Robert Kraus

František Robert Kraus se narodil 14. října roku 1903. Jeho otec si vydělával jako obchodní cestující. Své klidné dětství prožil František na území Židovského města, které bylo nejvýznamnější židovskou obcí v českých zemích, nacházející se v Praze mezi Karlovým mostem a Staroměstským náměstím. Základního vzdělání se mu dostalo v piaristické klášterní škole v Panské ulici, poté vystudoval na klasickém gymnáziu v paláci Kinských na Staroměstském náměstí. Za vzdělání v té době mohl vděčit tomu, že pocházel z tzv. lepší židovské rodiny. Po studiu se dostává k novinám a psaní, přestože prvotním podnětem pro toto zaměstnání byla spíše povinnost finančně podporovat rodinu. Začínal jako soudničkář v několika známých německých novinách, například Prager Tagblatt. Později přispíval také do českých novin Tribuna.

Velký vliv na jeho další tvorbu mělo přátelství s Egonem Erwinem Kischem, jehož styl reportáže se silným sociálním pojetím mu byl velice blízký. Kisch mu byl nejen přítelem, ale také učitelem a přivedl ho do společnosti tehdejších spisovatelů a novinářů. Seznámení a spolupráce s těmito autory, mezi něž patřil například Karel Poláček, Eduard Bass, Franz Kafka, bratři Čapkové atd., pro něj byla můstkem ke spolupráci s Tomášem Garriguem Masarykem, respektive jeho synem. Roku 1928 se stal prvním redaktorem Mluvených novin, později redaktorem České tiskové kanceláře a Československého rozhlasu. František Kraus ve většině svých reportáží v rozhlasových pořadech vždy vystupoval proti nastupujícímu nacismu.

Po okupaci byl zařazen do prvního terezínského transportu, a v Terezíně strávil téměř celou válku. Roku 1944 byl převezen do koncentračního tábora v polské Osvětimi, poté byl přeřazen do nedaleké Hlivice (Gleiwitz) a následně do pracovního tábora v Blechhammeru, odkud se mu podařilo po leteckém útoku na tábor utéct. Přes Polsko a Podkarpatskou Rus se dostal do Budapešti, která byla v té době již svobodná. Zde začal sepisovat vše, co prožil. Když se po osvobození vrátil do Prahy, byla kniha *Plyn, plyn, ... pak oheň* připravena k vydání a vyšla v září 1945.

Jeho další knihou vydanou v roce 1946 je *A přived' zpět naše roztroušené*. Je podobně jako předchozí titul psaná formou reportáže a vypovídá o hrůzách holocaustu.

Mimo jiné je tato publikace plná úvah, zda je člověk schopný se s těmito traumaty vyrovnat.

Pravděpodobně nejznámějším Krausovým titulem je *David bude žít* (původně *Šemarjáhu hledá Boha*). Kniha vyšla až roku 1949 a značně pozměněná. Vydavatelé změnilí název a přidali odlišný konec. Popisuje příběh lékaře, který prošel Terezínem a Osvětimi v domnění, že o celou svou rodinu přišel. Po několika letech poznává, podle vytetovaného čísla z Osvětimi, svého syna. V původním díle se závěr odehrává v Palestině, v upravené verzi se z Davida stává nadšený komunista. Podobnou úpravou prošla i jeho další kniha *Proměněná země*, vydaná v roce 1957.

Po válce se vrátil do redakce České tiskové kanceláře a Československého rozhlasu. Působil také jako hlasatel pro střední Evropu v německé, anglické a francouzské redakci. V listopadu 1952 byl z redakce rádia propuštěn, neboť na většinu míst nastupovali mladí a ambiciózní straníci. Po vykonstruovaných procesech v padesátých letech ztratil zaměstnání. Od té doby se živil pouze příležitostným psaním. Vydával drobné povídky založené na vzpomínkách z dětství a přispíval do *Věstníku Žno*⁸.

Jeho další díla, která začal psát v šedesátých letech, vyšla převážně v samizdatových nakladatelstvích, jelikož o jeho knihy tehdejší nakladatelství nejevila přílišný zájem. Můžeme mezi ně zařadit například román *Kat bez stínu*, vydaný v roce 1984 samizdatovou edicí Jazzpetit, román *Tři pušky*, novela pro děti *Píseň o Léě*, nebo román *Tvář číslo 5*, jehož námět hlavní postavy se objevuje ve filmu *Ztracená tvář*.

Z politických důvodů podléhala jeho díla až do roku 1989 cenzuře a byla zakazována. Přesto ho jeden z jeho žáků, Arnošt Lustig, považoval za spisovatele světového významu, přirovnával ho k Jacku Londonovi a jeho dílo vyučoval v zahraničí. U nás zůstává zatím na okraji zájmu. Nebyl členem svazu spisovatelů a neobjevuje se téměř v žádném slovníku spisovatelů.

Zemřel 19. května 1967 na nevléčitelnou chorobu ledvin, která byla více než pravděpodobně způsobena hladem, žízň, neustálým bitím a poslední krutou zimou roku 1944.⁹

⁸ Věstník Židovské náboženské obce, vydávaný v letech 1934-2000.

⁹ LUSTIG, A. a CINGER, F. *3x18 (portréty a postřehy)*. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 120-139, 419.
http://www.holocaust.cz/cz2/resources/ros_chodes/2003/11/kraus_zivot

4.2 Jaroslav Andrejs

Jaroslav Andrejs se narodil roku 1908 v Praze. Většinu svého mládí strávil cestováním po Evropě a severní Africe. Na svých cestách se inspiroval pro několik svých později vydaných knih. Jednou z nich je kniha *Uprchlíci z Alžíru*, inspirovaná autorovým pobytem v Alžíru. Tyto publikace byly vydané ještě před válkou. Po válce začal Jaroslav Andrejs spolupracovat s nakladatelstvím Naše vojsko, kde dostal zajímavou nabídku, napsat knihu popisující atentát na Reinharda Heydricha podle dokumentů generálního štábu MNO. Toto téma se pro něj stalo velice zajímavým, a dostal se tak ke spoustě informací. Zjistil však, že informace jsou neúplné a mnohdy zkreslené. Začal tedy informace dohledávat, a tím se osudy československých parašutistů staly hlavním námětem většiny jeho knih. Dával dohromady podrobnosti o činnostech a osudech jak parašutistů, tak lidí, kteří jim na našem území pomáhali, dokonce byl v pankrácké věznici za zrádci Karlem Čurdou a Vilémem Gerikem ještě před začátkem řízení, aby s nimi udělal rozhovory a získal co nejvíce informací i od nich.

Na základě těchto informací vychází na jaře roku 1947 pod pseudonymem Jan Dreys kniha *Za Heydrichem stín*. Během jednoho roku vyšla tři vydání, neboť byla kniha čtenáři přijata s velkým ohlasem. Po únoru 1948 byla však kniha a celková práce Jaroslava Andrejse považována za nevhodnou. Kniha byla vyřazena z knihoven a čtvrtého vydání se již nedočkala.

Politická situace autora však neodradila, a sbíral dál informace o parašutistech posílaných na naše území. Jeho knihy *Tři cesty k smrti* či *Chvilka odvahy* byly sepsány již před rokem 1948, autor je však uložil tzv. do šuplíku. Oficiálního vydání se knihy dočkaly až ve svobodnějším období šedesátých let. Psal také knihy pro mládež, například *Za našich mladých let* (1943), *Konec lodi Santa Maria* (1946) nebo *Cena zlata* (1973).

Po roce 1989 se začínají knihy Jaroslava Andrejse vracet do knihoven, a tak i mezi čtenáře. V roce 1992 vyšly znovu *Tři cesty k smrti* a následně titul *Smrt boha smrti*, líčící osudy skupiny Anthropoid (Jan Kubiš a Jozef Gabčík), která byla na naše území poslána s cílem spáchat atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.

Jaroslav Andrejs zemřel 19. října 2002.¹⁰

¹⁰ ANDREJS, J. *Tři cesty k smrti – zánik skupiny ZINC*. Praha: Typo & Grafik, 1992.
ANDREJS, J. *Smrt boha smrti*. Praha: Jota, 1997.

4.3 Vladimír Příkryl

Vladimír Příkryl se narodil 3. srpna 1895 v Horních Studénkách. Jelikož pocházel ze zemědělské rodiny, studoval na Zemské střední hospodářské škole v Klášteře v Hradisku, později na České vysoké škole zemědělské v Táboře, kterou však nedokončil. Chtěl se tomuto řemeslu věnovat, ale do jeho původních plánů vstoupila první světová válka.

Po dvou semestrech na vysoké škole nastoupil roku 1915 na jeden rok jako dobrovolník do rakousko-uherské armády. Několik měsíců na to odjíždí na frontu do Haliče, kde byl později povýšen a jmenován velitelem pěší čety. Roku 1916 se dostává do zajetí ruské armády a v zajateckých táborech v Omsku a Tomsku strávil rok. Roku 1917 vstoupil do Československých legií v Rusku.

Vystudoval důstojnickou školu v Žitomiru, vrátil se zpět k záložnímu pluku a roku 1918 byl povýšen na nadporučíka. Dva roky na to se vrátil do Československa, kde byl povýšen na kapitána a jmenován velitelem devátého pěšího pluku 1. pěší divize v Mostě. Zde zůstal až do roku 1933, kdy střídal posádky v Mostě a Jáchymově, odkud byl přemístěn do Prahy na pozici referenta pátého oddělení hlavního štábu. Po rozpuštění československé armády v roce 1939 byl převelen do civilní státní služby. V této době se již zapojoval do protiněmeckého odboje v nelegální organizaci Bílá růže, která ho poslala roku 1940 do zahraniční armády. Odchází tedy přes Moravu, Slovensko, Maďarsko, řeckou Soluň, Cařihrad, Ankaru a Marseilles do Francie, kde zastával funkci velitele 2. pěšího praporu 1. československé divize. Později odplouvá do Velké Británie, kde mu byla přidělena funkce nejprve zastupujícího velitele, později velitele 2. pěšího praporu československé brigády.

Roku 1943 bylo v Londýně rozhodnuto o jeho přesunutí do SSSR. Při cestě do sovětského svazu byla loď napadena německými vojsky, bombardována a potopena. Vladimír Příkryl byl zachráněn u pobřeží Portugalska a poté se vydal na cestu podél pobřeží západní Afriky a napříč Afrikou do Moskvy, kde byl jmenován zástupcem velitele 1. československé samostatné brigády v SSSR, se kterou bojoval o Kijev, Bílou Cerkev, Fastov a Rudu.

Roku 1944 působil ve funkci velitele 2. samostatné paradesantní brigády. Tuto funkci zastával do dubna 1945, kdy byl ministrem národní obrany, generálem Ludvíkem Svobodou zbaven velení.

Po celou dobu válečných bojů se nezdálo, že by byl Vladimír Přikryl vhodným člověkem pro velení 2. paradestní brigády. Ústředí v Londýně ho neustále považovalo pouze za dočasné řešení a navrhovalo několik zástupců, kteří by velení převzali, mezi které patřil například Karel Klapálek. Tvrdilo se, že byl pouze průměrným důstojníkem bez větších zkušeností, bez politické průpravy a trpěl zdravotními problémy.

Po válce se stal velitelem vojenského výcvikového tábora v Milovicích. Byl mimo jiné pověřen zorganizováním první poválečné výsadkové jednotky československé armády, což skončilo neúspěchem a ukázaly se tak jednoznačné znaky jeho neznalosti problematiky velení a organizování armádních skupin.

Po únoru 1948 byl jeho osud sečten podobně jako mnoha dalším důstojníkům československé armády. Roku 1949 byl na Hradčanech vyslýchán a po nelidském zacházení a krutém výslechu protokoly podepsal, což však hned u soudu odvolal a sdělil, jak byl k podpisu donucen. Vyšetřovatelé samozřejmě vše popřeli a Přikryl byl obžalován navíc z křivého svědectví. Po třech vykonstruovaných procesech byl odsouzen na devět let a pět měsíců odnětí svobody, které strávil v Praze na Pankráci a Ruzyni, ve Vykmanově u Jáchymova, v Plzni na Borech a na Slovensku v Leopoldově. Z vězení byl propuštěn roku 1953.

Po několika letech byl rehabilitován. Přesto, že jeho dřívější vyšetřovatelé zapírali do poslední chvíle, roku 1965 se přiznali ke všem obviněním, která Vladimír Přikryl opakoval ve všech svých odvoláních. Po rehabilitaci mu byla vracena vojenská hodnost a všech padesát pět řádu a vyznamenání z obou světových válek. Zemřel 14. dubna 1968 v Plzni v kruhu své rodiny.

Generál Přikryl tuto část svého života popisuje v knize *Za vlády tmy*, která byla vydána až roku 1993. S popisem těchto výslechů a životě Vladimíra Přikryla se také můžeme dočíst v knize Petra Paška *Odsud'ťe je k životu*, sepsané na základě generálových vzpomínek.

Roku 1990 mu bylo uděleno čestné občanství povstaleckého města Banská Bystrica. Téhož roku uctili občané Horních Studének svého rodáka slavnostním odhalením pamětní desky na jeho rodném domě a v roce 1991 byl prezidentem republiky, Václavem Havlem, vyznamenán Řádem M. R. Štefánika in memoriam.¹¹

¹¹ PŘIKRYL, V. *Za vlády tmy*. Praha: Naše vojsko, 1993, s. 159.

ŠOLC, J. *Padáky nad Slovenskem. 2. Československá samostatná paradestní brigáda v SSSR*. Praha: Ares s.r.o., 1997, s. 139-148.

4.4 Jiří Mucha

Narodil se 12. března 1915 v Praze, v rodině známého malíře Alfonse Muchy. Část svého dětství strávil v Americe, kam rodina odjela v jeho čtyřech letech, a odkud se roku 1920 vrátili zpět do Zbirohu, kde rodina bydlela.

V jedenácti letech ukončil docházku obecné školy a nastoupil na Jiráskovo gymnázium v Praze, později přestoupil na Akademické gymnázium, které však ukončil a maturitní zkoušku složil na Reálném gymnáziu v Praze. Poté studoval pařížskou lékařskou fakultu, později také dějiny umění a orientalistiku na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Svůj první literární článek vydal ve třinácti letech, kdy přežil s kamarádem bouřku na Šumavě a rozhodl se tento příběh sepsat a odnést bez vědomí rodičů do redakce Národních listů. Již v roce 1930 začal Jiří publikovat. V časopise Tramp byly otištěny jeho tři povídky z cyklu *Za mořem*, které byly inspirované jeho dětstvím v Americe.

Při studiích si podal žádost o stipendium v Paříži, kam chtěli odjet spolu se svým tehdejším přítelem Rudolfem Kunderou. Toto stipendium nedostal a roku 1938, poté co si Hitler začal nárokovat československé pohraničí, odjel do Velké Británie, kde působil jako tiskový manažer britského tisku. Z Londýna jeho cesta pokračovala do Paříže. V roce 1939 se rozhodl přihlásit jako dobrovolník do československé armády, do níž nebyl ze zdravotních důvodů přijat.¹²

Kromě toho, že byl výborným prozaikem, dramatikem, ale také malířem, který nejčastěji maloval nemocné a chudé lidi, byl zároveň válečným zpravodajem. Již během studia ve Francii psal do Lidových novin v Paříži. V období druhé světové války žil ve Francii a v Anglii. V této době byl leteckým důstojníkem RAF (Royal Air Force – Královské letectvo) a zpravodajem BBC.

V průběhu války vydává v Anglii dvě knihy. Jednou z nich je sbírka třinácti novel s názvem *Problémy nadporučíka Knapa*. Druhou knihou je román *Most*. Obě díla vycházejí z celkové atmosféry druhé světové války jak na území Čech, tak za hranicemi. Román *Most* popisuje osudy několika lidí. Jedním z nich je židovský chlapec ze Zakarpatské Ukrajiny, který se na počátku války rozhodne utéct do Ruska a později přes Československo do Francie. Dalším hrdinou tohoto románu je pražský sochař, který

¹² GRŮŽA, A. *Padesát zakázaných českých spisovatelů*. Ostrava: Státní vědecká knihovna v Ostravě, 1990.
ŠOPOVOVÁ, J. *Jiří Mucha*. Praha: Vlastním nákladem Jolana Šopovová, 2011.

vstoupil ve Francii do armády, a poslední postavou je student, který se v Brně zapojuje do domácího odboje.

Z Muchova reportérské práce v britském rozhlasu vyšla roku 1947 kniha *Oheň proti Ohni*, kterou se budeme zabývat v následující kapitole.

Roku 1948 vychází román s názvem *Spálená setba*. Hlavním hrdinou tohoto příběhu je mladý Čech, který vstupuje do spojenecké armády až v daleké Indii, snaží se zapomenout na minulost a chce se začít dívat na svět jiným pohledem. Uvědomuje si však, že minulost nelze jen tak z paměti vymazat, že se při nejrůznějších situacích vrací. Po návratu do Prahy pozoruje, že lidé se k poválečným změnám staví dvěma způsoby, jedním z nich je uzavření se, druhým je naopak přizpůsobení se novému řádu. Příběh se snaží vystihnout marnou snahu vymanit se z minulosti.

Z jeho díla bych vybrala také jednu divadelní hru, jíž je hra *U zlatého věku*, která se poprvé hrála 24. února 1947 ve Stavovském divadle v Praze. V této hře jsou popisovány proměny lidí během války. Děj se odehrává v malé francouzské vesničce, kde se procházející fronta zastaví v místní hospodě.

Když se po válce vrátil do Československa, působil po nějakou dobu jako novinář a cestoval po Evropě. Později se uchýlil již jen k práci spisovatele. V roce 1951 byl zatčen a odsouzen na 6 let vězení. V roce 1955 byl amnestován po přibližně patnácti měsících vězení a opět se začal věnovat publicistické a literární činnosti a pracoval jako scénárista na Barrandově. Autorova zkušenost s vězením byla podkladem pro vznik dalšího románu s názvem *Studené slunce* (1968). Román je psaný formou deníků a zachycuje vězeňský život, podmínky, vězňovy úvahy a vzpomínky.¹³

V roce 1964 využil půlročního Fordova stipendia a odjíždí do Ameriky. Prakticky po zbytek života Jiří cestoval, žil střídavě v Praze, Londýně a Paříži.

Publikoval v několika periodikách, psal filmové scénáře, překládal a napsal několik románů. Mezi jeho další známá díla patří *Podivné lásky* (1988), *Pravděpodobná tvář* (1963), *Lloydova hlava* (1987), či *Alfons Mucha* (1965), což je dílo věnované životu jeho otce a jeho výtvarnému dílu. Vychází v ní jen z potvrzených faktů. Popisuje vývoj malířovy osobnosti ze svého pohledu, z pohledu syna, který je podkládán jeho vzpomínkami. Jiří Mucha zemřel 5. dubna 1991 v Praze.¹⁴

¹³ JEŘÁBEK, D. a kol. *Česká literatura od r. 1945 do poloviny let osmdesátých*. Brno: UJEP, 1988.

KUNC, J. *Slovník českých spisovatelů beletristů 1945-1956*. Praha: SPN, 1957.

¹⁴ <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=816&hl=%2Bspisjmeno%3AMucha+>

5 Charakteristika a ohlasy děl

5.1 František R. Kraus: Plyn, plyn, ... pak oheň

Kniha, jejíž název nám napovídá, o čem bude, je reportáží o hrůzách 20. století a ukrutnostech, které se odehrávaly za druhé světové války v koncentračních táborech, a nejen v nich. Jedná se především o svědectví z největšího nacistického koncentračního a vyhlazovacího tábora v polské Osvětimi. Z předchozí kapitoly již víme, že František Kraus po svém zatčení prošel několika kriminály a poté koncentračními tábory. Prvním z nich byl Terezín, dále Osvětim, Hlívce (Gleiwitz) a pracovní tábor Blechhammer.

Odsud se mu v lednu 1945 podařilo uprchnout ve chvílích, kdy rudá armáda překračovala hranice mezi Polskem a Českou republikou. Přes Polsko a Podkarpatskou Rus se dostal do Budapešti, která byla v té době již svobodnou. Zde začal sepsovat vše, co prožil. Když se po osvobození vrátil do Prahy, byla kniha připravena k vydání a vyšla v září 1945. Jednalo se o první literární svědectví o holocaustu.¹⁵

Autor v tomto díle zachycuje do nejmenších detailů veškeré hrůzy a praktiky, které se v koncentračních táborech odehrávaly a využívaly. Každý z nás má alespoň nějaké povědomí o tom, jak to v koncentračních táborech probíhalo, jak krutě, bezcitně a povýšeně se příslušníci německé armády chovali k židům a vězňům. Pravdou však je, že většina z nás zná jen nepatrný zlomek z toho. Nejčastěji z nejrůznějších knih, dokumentárních pořadů nebo filmů, kterých je v dnešní době nepřehledné množství. Podstatně hlubší pohled, než jaký známe, skrývá právě tato tenoučká knížečka, která zprvu budí mylný dojem, že by jí každý z nás přečetl za několik hodin.

Téměř devadesát procent z celého díla představuje popis zacházení s lidmi způsobem, jakým by nikdo nejednal ani se zvířaty. Hned první odstavec nás zavádí do prostředí terezínské osady, popisuje odpornou stravu a hubené přátele přirovnávané k vychrtlým psům bojujícím o potravu. „Hrůza...hned v prvním odstavci“ řekne si pravděpodobně každý, kdo dočte první stranu. Paradox však nastává ve chvíli, kdy knihu dočteme a vrátíme se zpět na začátek právě k tomuto odstavci a shledáme, že se jedná o to „nejhezčí“, co v celé knize nalezneme, neboť nad tím, co přichází s každou nadcházející stranou, se tají dech.

¹⁵ http://www.holocaust.cz/cz/resources/ros_chodes/2003/11/kraus_zivot

Kniha není členěna na kapitoly, ale je rozdělena do několika krátkých částí. Příběh je autobiografií Františka Krause. Kniha začíná vyprávěním z Terezínské osady, kde František žil spolu se svou nemocnou matkou, o kterou pečoval a snažil se jí i sebe uchránit před transportem. V této době byl zařazen do jednoho z pracovních táborů. Ještě během cesty vlakem však neví on ani ostatní, kam jedou, o který pracovní tábor se jedná. Postupem času poznávají, že projíždějí severním Slezskem, a po příjezdu už začínají tušit, že se jedná o Osvětim či Birkenau. Do tábora přijíždějí 3. října 1944.

Následuje třídění, které by se dalo přirovnat k zacházení s věcmi. Z dvou tisíc lidí přivezených tímto transportem šla během prvních hodin polovina do plynu. Procedura přejímání vězňů je popisována na více než 10 stranách. Sebrání veškerých cenností, svlékání, lékařská prohlídka, holení, stříhání, mytí, a to vše v ukrutné zimě, špině, blátě a za neustálého nelidského ponižování.

„ Víte, kde jste, dobytkové? V rejži! Zítřejší budete pěkně prskat v peci. To bude vůně! Češi, nu ano, ty známe! Samá lepší společnost! No, děkuju nechci. Hlavní věc, smradi, abyste měli hodně zlata v držce, aby kluci od „Eská“ měli pěkný vejvar!“¹⁶

V druhé polovině knihy František Kraus vypráví několik příběhů, které se během jeho pobytu v koncentračním táboře odehrály a ve kterých většinou jen o vlásek unikl smrti. Nakonec veškeré utrpení koncentračního tábora přežil.

Necelé dva roky po vydání knihy se v Právu lidu objevuje článek s názvem *Náhoda nebo...?* Autorka článku M. Křížová-Dostálová srovnává Krausovu knihu s románem *Na západní frontě klid* Ericha Maria Remarquua. Poukazuje na až přílišné podobnosti na mnoha místech knížky. Jedna z nich je ihned v úvodu. Krausův úvod zní *„Tato knížka má být obžalobou celého lidstva...“*, Remarqueův *„Tato kniha nechce být obžalobou ani vyznáním“*. Autorka dokonce knihu nedoporučuje k překladu do cizích jazyků a je přesvědčena o tom, že se o náhodu nejedná.

František R. Kraus na tento článek ihned reagoval. Několik dní poté vychází v tisku Krausova reakce, kde popisuje útěk z Osvětimi, cestu a přežívání v polorozpadlém německém domě, ve kterém shodou náhod našel Remarquovu knihu. Tehdy si uvědomil,

¹⁶ KRAUS, F., R. *Plyn, plyn..., pak oheň*. Havlíčkův Brod: nakladatelství Jiří Chvojka, 1946.

že by měl sepsat něco podobného. Tak jako zapůsobil Remarque po první světové válce, chtěl i on zapůsobit svým dílem. František Kraus tedy přiznává Remarqueův vliv na své dílo a uznává, že bylo sepsáno skutečně rychle a bezmyšlenkovitě.¹⁷

5.2 Jaroslav Andrejs: Tři cesty k smrti - zánik skupiny ZINC

Publikaci Tři cesty k smrti potkal stejný osud jako knihu Za Heydrichem stín, vydanou v roce 1947 v nakladatelství Naše vojsko. Andrejsovy knihy byly označeny, ihned po komunistickém puči roku 1948, za „ideologicky nevhodné“. Titul Tři cesty k smrti byl vysoce ceněn historiky, dotisku a jejímu filmovému ztvárnění však zabránila Husákova normalizace.¹⁸

Kniha je rozdělena do deseti částí a každá tato část má několik podkapitol. Celý příběh je prokládám nejrůznějšími ukázkami ze zápisů gestapa, výpověďmi svědků při výsleších a fotodokumentací.

Kniha nese podtitul „zánik skupiny ZINC“. Co právě tato zkratka znamená? Jedná se o označení jedné z mnoha parašutistických skupin, které byly v období protektorátu vysílány na naše území. Pravděpodobně nejznámějším z těchto názvů je operace Anthropoid, skládající se ze dvou československých výsadkářů, jimiž byli Jozef Gabčík a Jan Kubiš, jejichž úkolem bylo provést atentát na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha. Těchto operací bylo více než 30 uskutečněných a téměř deset z nejrůznějších důvodů neuskutečněných. Jejich názvy byly nejčastěji utvořeny z anglických názvů kovů nebo jiných chemických prvků. Jsou tedy známé operace jako Silver A, Silver B, Steel, Tin, Sulfur, Barium, Carbon, Wolfram, Platinum atd.¹⁹

Kniha popisuje osudy tří parašutistů, kteří byli vysláni na území protektorátu počátkem roku 1942. Jejich úkolem bylo posílení domácího odboje a navázání přerušenoého spojení mezi ním a exilovou vládou v Londýně. Operace Zinc je řazena do první vlny výsadek a původně byla plánovaná jako operace Silver C. Označením Silver byly pojmenovány operace, jejichž úkolem bylo zřízení nového spojení s Londýnem.

¹⁷ KŘÍŽOVÁ – DOSTÁLOVÁ, M. In *Právo lidu*. 9. 1. 1947, s. 4.
KRAUS, F., R. In *Právo lidu*. 14. 1. 1947, s. 4.

¹⁸ ANDREJS, J. *Tři cesty k smrti – zánik skupiny ZINC*. Praha: Typo & Grafik, 1992.

¹⁹ REICHL, M. *Cesty osudu. Životní příběhy čs. parašutistů vycvičených v letech 1941-1945 ve Velké Británii*. Cheb: Svět křídel, 2004.

Primárním úkolem této operace bylo zřídít na Moravě zpravodajskou rezidenturu, postupně nalézt kontakty na adresách, které dostali v Londýně, spojit se s ním a začít podávat kompletní informace o veškerém dění na území vlasti. Vedlejším úkolem bylo předání tří milionů korun českému odboji.

Skupina se skládala z nadporučíka Oldřicha Pechala, narozeného ve Vršovicích, což je asi jeden a půl kilometru od místa, kde měli být parašutisté shozeni. Byl velitelem celé skupiny a jeho krycí jméno bylo Oldřich Pešar. Dalším členem byl rotmistr Arnošt Mikš s krycím jménem Arnošt Mikola. Třetím a posledním členem byl četař rotmistr Viliam Gerik, krycí jméno Vilém Gertík.

Skupina vyrážela z anglického letiště 27. března 1942 v 18:30. Problém však nastal ihned po shození. Jelikož Oldřich Pechal prostředí kolem Vršovic velice dobře znal, tušil, že byli shozeni na jiném místě. Po určité době zjišťují, že byli shozeni poblíž vesnice Gbely na Slovensku.

„ Svitání se studeně připlíží. Tři schoulené postavy kloužou dál bahnem vozové cesty. Po mírném svahu se dostali k místu, odkud lze už v jitřní mlze vytušit špičku kostela, hlídající rozházené střechy městečka. Pechal je čím dál nervóznější. Je na něm skoro vidět, co mu běhá v hlavě. Cože – čtyři kilometry od Vřesovic?

Spolknou něco ze železné zásoby, aby se žaludek měl čím zabývat. Vyhnout se obci severozápadním směrem. Tam je les, jejich první pojistka bezpečí. Za ním a v něm koleje dráhy. Od prvních domů jim přiběhla vstříc silnice. A těsně při jejím okraji sloupek s tabulkou, první informátor, kterého se není třeba ptát. Nedočkavost je jako bič, nenechala jim vůbec čas k opatrnosti. Ale je to horší, než kdyby na ně vypustili psy ze všech dvorků.

*Gbely, Slovensko!*²⁰

Jejich další cesta byla jasná, překročení hranic. Prošli tedy přes vesnice Holíč a Skalice. Ve vesnici Skalice měl Gerik tetu, což byla jediná možnost se alespoň najíst a vyspat. Když na místo dorazili, zjistili však, že se odstěhovala do Bratislavy. Nezbyvá tedy nic jiného než pokračovat v cestě a pokusit se přejít hranice. V té chvíli se rozhodli rozdělit. Mikš spolu s Gerikem přechází hranice bez problému a čekají na Pechala

²⁰ ANDREJS, J. *Tři cesty k smrti – zánik skupiny ZINC*. Praha: Typo & Grafik, 1992, s. 28.

na smluveném místě. Ten má však při přechodu potíže. Hraniční hlídka ho chytila ve chvíli, kdy se pokoušel zakopat tašku s věcmi. Využil chvílky, kdy mu hlídka kontrolovala legitimaci, jednoho z příslušníků zastřelil, druhého postřelil a dal se na útěk. Bohužel si však v této chvíli neuvědomuje, že v ruce příslušníků nechává svou falešnou legitimaci, což se mu později stalo osudným.

Mikš s Gerikem mezitím čekají na smluveném místě, ale protože Pechal stále nepřichází, rozhodnou se pokračovat sami. Putují po Moravě a vydávají se na jednu z mnoha adres, kterou v Londýně dostali. Jejich první cesta na Moravě vede do rodiny Štokmanů, kde se s velkým překvapením dozvídají, že pan Štokman je po smrti a jeho žena samozřejmě odmítá jakkoliv pomoci, nechce s nimi mít nic společného a posílá je pryč. Pokračují na další adresu, a to do Buchlovic k Hrabalům. Pan Hrabal jim dovolil dát se dohromady a slíbil, že vysílačku přemístí na bezpečné místo, ale u sebe ji samozřejmě nechat nechtěl. Nakonec strach na gestapo dovedl jeho manželku, která zde vše řekla. Jemu tedy nezbývalo nic jiného, než ukázat, kam vysílačku schoval a Mikš s Gerikem tak měli gestapo v patách.

Na slovenské četnické stanici poznávají Pechala podle fotografie na falešné legitimaci. Jemu se mezitím podařilo přejít hranice a dojít do vesnice jeho rodiny, která ho skrývá v lese a zásobí ho jídlem a informacemi. Gestapo však celou rodinu zatýká a Pechal opět utíká.

Později se všichni tři opět setkávají a po zkušenostech, kterými si zatím prošli, a po zjištění, jaká je na našem území skutečná situace, se rozhodují, že začnou jednat každý na vlastní pěst. Gerik se rozhodne zkusit štěstí v Praze. Po neúspěchu na dvou adresách se rozhodne jít naprosto vyčerpaný a zoufalý do hotelu.

Mikš vyráží do Tábora za svým bratrem, který se mu snaží co nejvíce pomáhat. Později se vydává za Gerikem do Prahy, kde se už sejít nemohli, protože Gerik situaci nezvládl a psychicky neunesl. Než Mikš do Prahy dorazil, vydal se Gerik na gestapo vstříc vlastnímu udání. Stává se tedy zrádcem a začíná spolupracovat s gestapem, říká jim vše o celé akci i o Londýně.

„Hodina výslechu. Dvě. Tři. Ani mu nemusejí hrozit. Ani ho nemusejí bít. Stačí, že před něho hodili Pechalovu fotografii. A jeho vlastní v anglické uniformě! Jestliže mají tohle, vědí-li o tom všem, jaképak zapírání? Dali před něho kus papíru. Bez mučení napsal jména dvaceti lidí z armády, které zná z Anglie. Zakreslil na ní velmi obratně polohu

*výcvikového tábora. Prozradil stanoviště svého praporu. Ukázal a zakreslil polohu radiostanice ve Woldinghamu. Prozradil, kolik parašutistů bylo zatím vycvičeno. Prozradil složení jednotek a počet velitelů. Říká takřka vše, co od něj chtějí vědět.*²¹

Mikš se z Prahy vydává na Křivoklátsko, kde ho u sebe nechává přespat jeho kamarád z vojny. V té samé době je v této oblasti shozeno dalších sedm parašutistů, kteří zde schovávají vysílačku, kterou však po pár dnech nacházejí místní zemědělci, a vše nahlásí. Na noc sem tedy posílají dva příslušníky na hlídku pro případ, že by se parašutisté pro vysílačku vrátili. Náhodou je, že v té samé době se na tomto místě objevuje Mikš se svým kamarádem Kusým. Kusý při potyčce utíká, Mikš jednoho z příslušníků zastřelil a druhého postřelil. Jeho konečným řešením je obrácení zbraně proti sobě, což je pro něj jednoznačně přijatelnější, než se dostat do rukou gestapa.

Oldřich Pechal je posledním z původní trojice. Skrývá se na faře nedaleko Brna a dostává se do kontaktu s lidmi, kteří se vydávají za ty nejvyšší v domácím odboji. Odvází ho na chatu u Brna, kde by měli navázat spojení s Londýnem. Slibují, že založí stanici a vytvoří spojení. Ve chvíli, kdy je situace příhodná, ho zbijí, zatknou a odvázejí do věznice, kde se z něj snaží dostat veškeré informace. Nejistí však nic víc, než co už vědí od Gerika. Po popravě celé jeho rodiny byl Oldřich Pechal odvezen do koncentračního tábora Mauthausen, kde byl 22. září 1942 popraven.

Tyto tři různé konce tří parašutistů vysvětlují název knihy. Tři různé cesty ke smrti. Každý z nich zemřel odlišným způsobem. Jednou cestou bylo spáchání sebevraždy, druhou poprava v koncentračním táboře a třetí zrada a následná poprava po válce.

²¹ ANDREJS, J. *Tři cesty k smrti – zánik skupiny ZINC*. Praha: Typo & Grafik, 1992, s. 97.

5.3 Jaroslav Andrejs: Chvilka odvahy

Chvilka odvahy je retrospektivním vyprávěním příběhu mladého parašutisty-telegrafisty, který se pro tuto činnost rozhodl v pouhých devatenácti letech. V té době nemohl zdaleka tušit, jak těžké chvíle ho čekají, a že ho zavedou až na cestu zrady.

Kniha je rozdělena do dvanácti kapitol, které jsou ještě dále děleny na menší podkapitoly, a to především proto, že je kniha psána z několika pohledů různých lidí na stejný příběh. Setkáváme se s čtyřmi vypravěči, jimiž jsou parašutista Kamil Zvolský, dále Hanka Jirátová, později Heranová, do které se Kamil zamiloval, její přítel Vojta Heran a posledním je vypravěč nastiňující nám celý průběh poválečného soudního procesu, který je většinou v úvodní části každé kapitoly.

Kamil Zvolský, krycím jménem Karel Zvoníček, byl spolu s dalšími dvěma parašutisty shozen na jaře roku 1942 v okolí Domažlic. Jednalo se o skupinu Ametyst, která byla na naše území poslána především proto, aby navázala kontakt s místním odbojem a posílila ho penězi přivezenými z Anglie. Opakuje se stejná situace jako v předchozí knize tohoto autora. Skupina byla shozena na nesprávné pozici, několik kilometrů od místa domluveného.

„Mrzák pilot, to ti řeknu. Co to bylo jiného, než strach o benzín, aby se dostal s letadlem domů. A nás dostal do maléru. Stačilo možná už jen pár minut hledání.“²²

Druhá shoda, která byla však typická téměř pro všechny skupiny, které byly na naše území shozeny. Parašutisté byli během svého výcviku v Anglii neustále přesvědčováni a ujišťováni o naprostém bezpečí. O tom, že je čeští lidé přijmou do svých domovů, nechají je přespat a pomůžou, s čím bude potřeba. Situace na našem území byla naneštěstí diametrálně odlišná, a to již před spácháním atentátu na Heydricha. Lidé se báli, odmítali veškerou pomoc, nechtěli riskovat životy své, ale především jejich příbuzných a blízkých. Na mnohých adresách, které byly skupinám dány jako jednoznačně stoprocentní záruka přístřeší, pomoc najít ani nemohli, rodina byla kupříkladu před půl rokem odvedena gestapem.

Otázkou zůstává – mělo velitelství v Anglii tyto informace, a přesto parašutisty přesvědčovalo o opaku? Nebo byly jejich informace skutečně zastaralé a zkreslené?

²² ANDREJS, J. *Chvilka odvahy*. Praha: Mladá fronta, 1966, s. 22.

Dalšími dvěma členy skupiny byli Vašek, s krycím jménem Vilém Povolný z Rokycan a Vondra s krycím jménem Jan Provazník. Jelikož byla skupina shozena na nesprávném místě, rozhodl se velitel Vondra skupinu rozdělit a po několika hodinách se setkat na smluveném místě. Kamil s Vaškem na tomto místě čekali do večera, kdy se jim zdálo podezřelé, že Vondra tak dlouho nepřichází, když v tom se objevil na okraji lesa spolu se dvěma příslušníky gestapa. Aby své dva kolegy neprozradil, dal se na útěk napříč polem a gestapo ho zastřelilo, alespoň po několik dalších měsíců byl Kamil v domnění, že byl zastřelen. O několik měsíců později Vondru uviděl v Praze na gestapu a zjišťuje, že tehdy střelbu přežil a strávil zbytek života jako vězeň gestapa, který však i přes jejich hrůzné praktiky neprozradil jedinou informaci.

Kamil s Vaškem tedy zůstávají sami a vydávají se na určené adresy do nedalekých vesnic mezi Domažlicemi a Plzní. První adresou, na které by mělo čekat vytoužené přístřeší, jsou Žandovi nedaleko Holýšova. Statkář Žanda je z počátku uvítá, bývali by se mohli najíst, vyspat a dokonce by v něm našli i dobrého spojence, nebýt Kamilovy dychtivosti a soutěživosti. Cítil určitou potřebu s Vaškem soupeřit v tom, kdo bude mluvit o Anglii a o všem, co vědí. I přes Vaškovy výhrůžné pohledy prozradil tolik, že je pan Žanda ihned ze svého domu vyhodil a poradil jim další adresu. Vydávají se tedy k panu Balšánkovi do Zárez, který jim podává padesátikorunu přes plot a ihned je posílá pryč. Poslední možností jsou Cermanovi v Hřímáni, kde nacházejí pouze vyděšenou ženu s dítětem, již manžel odvedlo gestapo před půl rokem. Nátlakem se do domu dostávají, po hodině jsou však vyděšenou ženou vyhnáni. Jejich rozhodnutí je tedy jednoznačné, pokračovat každý sám. Kamil se vydává do Prahy, Vašek na Táborsko ke známým.

Přístřeší a pochopení nenachází Kamil ani u snoubenky svého kamaráda z Anglie. Vydává se tedy do hotelu a dá zde za noc své poslední peníze. V této chvíli naprosté vyčerpanosti se mu honí hlavou myšlenky, které ho dovedly k závěru, zda by nebylo lepší se udat. Jedním z důvodů k tomuto rozhodnutí bylo také jeho přesvědčení, že Německo válku neprohráje.

„Udělal jsem, co jsem udělat musel. Nikdo ode mne nemůže chtít víc. Kdy jsem jedl naposledy? Zase národní třída, zase Wenzelsplatz. Lidé strkají hlavy k vývěsce s novinami.

*Jak daleko jsou už Japonci? Kdy rozpoutá Německo ofensivu? Dejte na mne, hlupáci, na Hitlera bude každý krátký. A pamatujte – nás už z drápů nepustí.*²³

Příštího rána vyráží směrem k české stanici, kde se ke všemu přiznává. Následně je předán do rukou gestapa a měsíc probíhají výslechy, při kterých Kamil řekl naprosto vše o jejich skupině a výcvicích v Londýně. Po měsíci se s přiděleným bytem a penězi stává jedním z nich. V této části do příběhu vstupuje Hanka se svým přítelem Vojtou.

Ten samý den, kdy Kamil dostává svůj nový byt, peníze a je pozván do jednoho z podniků, aby poznal své nové kolegy, se úplnou náhodou potkají na ulici s Hankou. Kamil se na Hanku ve své tíživé situaci zcela upnul a viděl v ní jediného člověka, který by mu mohl být oporou. Hance imponovala Kamilova tajemnost a především se domnívala, že se jedná o nepřítele říše, který potřebuje její pomoc. Nic netušící a naivní dívka tedy nechává ztroskotat svůj dosavadní vztah s Vojtou. Paradoxem je, že to, co jí imponovalo u Kamila by našla i u Vojty, který měl starého dobrého přítele, jenž měl co dočinění s domácím odbojem a sám Vojta o této činnosti uvažoval. Hanka však nebyla Kamilovi po vůli, a tak už pro něj přestala být dostatečně atraktivní. Zapletl se s dívkou z domu, ve kterém mu byl gestapem přidělen byt. Samozřejmě z Kamila vytáhla spoustu informací, jen pro to, aby ho mohla gestapu udat. Včetně té, že je proti gestapu a chce se znovu vrátit k odboji.

„Prohlíží si ho studenýma, vodově modrýma očima blondýnky. Všechno je najednou nepochopitelné. Mariina přízračná tvář, ztuhlá do voskové bělosti, hluchý klapot střevíců v prázdnosti chodby. Nesnesitelně ostré pouliční světlo. Černý vůz těsně při chodníku, Wesselickovy studené oči za sklem okna.

*Dobře, Marie, můžeš jít.*²⁴

Kamil je gestapem odvezen a má být popraven. Zbývala mu jediná možná záchrana – udat alespoň jednoho člověka, který měl něco společného s domácím odbojem. Kamil uvedl ne jedno, ale rovnou dvě jména pro záchranu svého krku před popravou. Vojtu s Hankou. Za tato dvě jména byl poslán do koncentračního tábora, kde strávil zbylé tři roky války.

²³ ANDREJS, J. *Chvilka odvahy*. Praha: Mladá fronta, 1966, s. 70.

²⁴ ANDREJS, J. *Chvilka odvahy*. Praha: Mladá fronta, 1966, s. 200.

Po válce byl souzen pro zradu a odsouzen k smrti provazem. Přitom si však uvědomoval, že tolikrát by stačila jen malá chvilka odvahy, a všechno mohlo být jinak.

„Obžalovaný je vinen... Už nezbyl čas na svědomí. Už není kdy přiznávat vinu. Chtěl jsem být hrdinou, páni soudcové... Aspoň jednou, aspoň v poslední chvíli musím dokázat! Sám sobě – aspoň jednou chvilku odvahy! Aspoň jednou stát pevně na nohou. Vstal, otočil se k soudu, po vojensku srazil paty. Přijímám. „²⁵

5.4 Vladimír Přikryl: Pokračujte v horách

Kniha Pokračujte v horách popisuje události slovenského národního povstání, které proběhlo na konci druhé světové války. Byla vydána v roce 1947, její obsah byl však značně cenzurován. Autor, generál Vladimír Přikryl, se zde stává jakýmsi kronikářem, který zachycuje průběh této historické události, která do té doby nebyla zpracována téměř nikým. Kniha je rozdělena pomyslně na dvě části a osm kapitol.

První část knihy se odehrává na území Ukrajiny, později se boje přesouvají do Polska, druhá část nás zavádí na Slovensko.

Celá kniha je prokládána fotografiemi, dále jsou součástí knihy mapy, které zaznamenávají veškerý postup vojska, které se vyznamenalo nesmírnou odvahou a především vytrvalostí. Téměř celá kniha zaznamenává nepřetržité boje po několik desítek měsíců, neustálé přesouvání, nevyspání a únavu vojáků a na druhé straně přes to všechno z vyprávění cítíme jejich neustálé odhodlání, a to s jakou vervou a nadšením se vrhají do každého dalšího boje. Německá armáda, konkrétně tedy němečtí vojáci, jsou zde vylíčení jako tyrané a vetřelci, kteří s lidmi zacházeli neskutečným způsobem.

„ Při výslechu civilního obyvatelstva bylo zjištěno, že Němci zohavili k nepoznání mrtvol našich vojáků, kteří jim padli do rukou. Rotmistr Daniš a podporučík Burč byli sadisticky umučeni. Poručík Burč měl uřezané prsty u rukou a do hrdla vražený německý bodák, rotmistr Daniš měl uřezané uši a vytržený jazyk, střelen byl do břicha. Znova tedy si potvrzujeme, že nebojujeme proti lidem. Takové skutky je možno odčítovat jen a jen smrtí...musíme je pobíjet.“²⁶

²⁵ ANDREJS, J. *Chvilka odvahy*. Praha: Mladá fronta, 1966, s. 207.

²⁶ PŘIKRYL, V. *Pokračujte v horách*. Praha: Naše vojsko, 1947, s. 72.

První přípravy

Úvodní část knihy popisuje přípravy a organizaci 1. československé samostatné brigády, která se v té době proslavila bitvou u Sokolova. Přípravy probíhaly v září roku 1943 ve městě Novochoopersk. Jsou zde vylíčeny nejrůznější cvičení a přípravy na boje a na závěr příprav je brigáda poctěna návštěvou velitele brigády, plukovníka Ludvíka Svobody.

O Kijev a Bílou Cerkev

Druhá kapitola nás zavádí do bojů o Kijev a Bílou Cerkev, ležící přibližně 80 km jižně od Kijeva. Boje jsou rozděleny do tří etap. Do první etapy spadá listopadové dobytí Kyjeva, v druhé byla brigáda připravena jako záloha brigády jiné a ve třetí etapě, na přelomu roku 1943/1944, se brigáda přesunula do území Bílá Cerkev. Ta byla dobyta 3. ledna poté, co němečtí vojáci zapálili své sklady a ustoupili.

Rodí se paradesantní brigáda

V Sovětském svazu se utvářely tzv. paradesantní vyšší jednotky. Generál Příkryl byl ihned po bojích o Bílou Cerkev povolán do Prahy k organizování této jednotky. Byly mu přiděleny prostory pro vojenský výcvik, skládající se ze šesti částí. Po kompletním výcviku byla jednotka povolána k polskému Přemyslu.

„Tyto jednotky se uplatňovaly jednak svými částmi při zakládání a podpoře partyzánské bojové sítě v týlu nepřítele, jednak v celcích, zvláště při ofenzivních akcích, kdy bylo třeba nepříteli přerážnout ústupové tepny, donutit ho tak k boji, obklíčit a zničit.“²⁷

Boje v Karpatech

Na podzim roku 1944 se boje přesunuly na západ. Brigáda byla povolána k přesunu do akce u Sanoku, vzdáleného od Přemyslu přibližně 120 km. Brigáda do tohoto prostoru dorazila za pouhých 48 hodin. Zůstala však prozatím nevyužita, jelikož neměla téměř žádné střelivo. 14. září dorazilo zbylé dělostřelectvo, které bylo ihned povoláno k průzkumu vesnice Besko. Druhý den byla vesnice dobyta.

²⁷ PŘÍKRYL, V. *Pokračujte v horách*. Praha: Naše vojsko, 1947, s. 36-37.

V této době za generálem Příkrylem přijel maršál Sovětského svazu Koněv, s rozkazem dobýt polskou ves Pulavy, a po provedení tohoto rozkazu se s brigádou přesunout na Slovensko pomoci povstání.

NÁVRAT - Na pomoc povstání

Vojáci byli velice vysílení, a tak byla brigáda 21. září 1944 v bojích vystřídána, aby 24. září mohla odletět na Slovensko, kde vojáci přistáli na nouzovém partyzánském letišti nedaleko Brezna nad Hronom, odkud se později nákladním vozem přemístili k Banské Bystrici, kam přiletěl i zbytek jednotky. Několik dní poté se začala brigáda účastnit bojů, jelikož Němci začali ohrožovat právě letiště, na které měly dorazit veškeré posily.

Již v těchto bojích upozorňoval generál Příkryl na nedostatek vojáků i munice a především navrhoval boj v partyzánském stylu. Tento návrh však velitel armády nebral v potaz a pokračovalo se v klasickém způsobu boje, což se také stalo osudným. Německá armáda se začala projevovat podstatnou přesilou a zcela vyčerpaná československá armáda se nebyla schopna bránit. Nastal naprostý chaos a posledním rozkazem, vydaným 28. září 1944, bylo pokračovat v boji partyzánským způsobem.

„Pravidelný boj proti vetřelci a vrahu je skončen. Je pozdě myslet na oběti, jimiž se nyní vyplní tak mnohá jáma v zemi. Je pozdě odvracet zvěrstva, kterých mají postupující Němci plná srdce. Ani my tuto poslední kapitolu povstání patrně nepřežijeme. Chceme však umřít rovně, čestně a se zbraní v ruce. Chceme zemřít nejen za sebe, ale i za tisíce těch, kteří mnohdy tak strašnou smrtí nás předešli.

*Chceme se – mstít! Pokračovat v horách!*²⁸

Jdeme s partyzány

Skupina přibližně padesáti mužů, ve vedení s kapitánem Marcellim, se vydala do hor pouze s potřebným proviantem a vědomím, že tímto okamžikem se z nich stávají partyzáni. Po dlouhých cestách byla celá skupina naprosto vyčerpaná, hladová a nikdo nedoufal v nic jiného, než v zázrak. Ten však skutečně přišel, a to v podobě dvou partyzánů, kteří pohostili ve svých zemljankách všechny muže teplým jídlem, což mužům

²⁸ PŘÍKRYL, V. *Pokračujte v horách*. Praha: Naše vojsko, 1947, s. 86.

dodalo opět trochu sil. Mohli se tak začít připravovat na boje s Němci, kteří právě dorazili do vesnice vzdálené pět kilometrů od partyzánského tábora.

Cestou bílé smrti

Brigáda se rozhodla pokračovat v cestě po horách, krutým mrazem, větrem a hromadami sněhu. Po několika dnech se dostávají do lomu nedaleko vesnic Horní a Dolní Lehota, kde se nachází jedna z partyzánských základen. Po dlouhé době se skupina najedla, vyspala a usušila své promoklé a promrzlé oblečení.

Po nějakém čase začali do vesnic a mezi lidi rozšiřovat letáky, které popisovaly skutečnou situaci. Několik dní na to je však lom napaden Němci. Generál Příkryl utíká spolu s dalšími muži zpět směrem do hor. Přes Vánoce roku 1944 a po celý leden se brigáda usídlila v jedné z horských chat, kam jim byl dopraven radiopřijímač, díky kterému se dozvěděli, že na velké části Slovenska je již sovětská armáda, která osvobodila přes šedesát vesnic. Ostatní skupiny brigády, partyzáni i civilisté se bojů účastnili.

My zvítězili!

Skupina stále setrvává v horské chatě. Ze všech stran přicházejí zprávy o napadání a ústupu německého vojska. Další výbornou informací, která zvedla ostatním a především generálu Příkrylovi náladu, bylo, že celá 2. paradesantní brigáda je v pořádku až na jediného muže. Skupina se dává dohromady s Rumuny, také Maďaři se v závěru války postavili proti Němcům. Na rozkaz generála Ludvíka Svobody se všichni 19. února 1945 přesouvají do osvobozeného území na velitelství 1. Československého sboru. Němci byli už téměř vytlačeni frontou. Ty, kterým se však podařilo poschovávat se v horách nebo frontě uniknout, stále útočili, rabovali slovenské vesnice a vyhazovali mosty. Počátkem dubna se proti těmto posledním německým parazitům vydává oddíl 2. paradesantní brigády. 7. května 1945 dorazila brigáda do Žiliny, kde čekalo nesmírné překvapení. Německo podepsalo kapitulaci.

„ Ne všichni se vrátili z krvavého víru obou světových střetnutí zdraví a mnoho se jich nevrátilo vůbec. Proto jsem pokládal za nutné zaznamenat to, co by oni tak rádi vyprávěli pro poučení a výstrahu budoucím, neboť boj není jenom souhrnným výčtem těch a těch událostí, ale má i vysoký význam mravní.“²⁹

²⁹ PŘÍKRYL, V. *Pokračujte v horách*. Praha: Naše vojsko, 1947, s. 198.

5.5 Jiří Mucha: Oheň proti ohni

Kniha, jejíž první vydání vyšlo v Praze na podzim roku 1945, zachycuje události na jednotlivých válečných frontách. Vznikla na základě autorových deníkových záznamů, které si vedl od odjezdu z Anglie na jaře roku 1943. Jedná se o poněkud jiný pohled, než se kterým jsme se doposud setkali. Jedná se o pohled žurnalisty, který se sám aktivně žádných bojů neúčastní, ale neustále se pohybuje v jejich dějišti a podává nám podrobný popis událostí den po dni.

Kniha je rozdělena do dvaceti pěti částí a každá z nich nám předkládá příběhy lidí, kteří během druhé světové války odešli nejen z Československé republiky do nejrůznějších koutů světa, prakticky od Velké Británie po východní Asii.

Příběh začíná 12. dubna roku 1943 kapitolou s příznačným názvem Dva roky prázdnin. Sám autor tehdy netušil, že odplouvá z Anglického Liverpoolu na celé dva roky. Jeho první cesta na palubě anglické lodi vedla do Alžíru, kde setrval několik dní, a jeho zpravodajské kroky pokračovaly do Tunisu. Po ukončení bojů a osvobození severní Afriky se Jiří Mucha vrací do Alžíru, hned na to však dostává rozkaz k odletu do Káhiry, kde každý den, ze studia Československého rozhlasu, vysílal informace pro BBC v Londýně.

V prvních kapitolách se nám nabízí pohled na průběh osvobození severní Afriky, nazývaného též válkou v poušti. Dále se setkáváme s autorovými dojmy z měst, kterými prochází. Na jedné straně je to špinavý a chaotický Alžír, na straně druhé čistá a válkou téměř nedotknutá Káhira. Zajímavým se také stává pohled na německé vojáky v této oblasti, který je poněkud odlišný, než jaký většina z nás zná.

„Oba Němci seděli zadumaně a třásli se zimou. Mladší byl ze středního Německa, starší odkudsi z Porýní. Stěžovali si, že byli tři dny bez jídla, že na ně každý zapomněl a nakonec se rozplakali. Ptal jsem se mladšího, proč pláče. Protože, povídá zkroušeně, jsem měl jít za týden na dovolenou. Jsem už dvaadvacet měsíců v Africe. A ke všemu mám dnes narozeniny. Řekl jsem mu, že jsem nebyl doma přes čtyři roky, a to kvůli jeho lidem. Pokyvoval hlavou a opakoval, že je to strašné.“³⁰

Dalším místem jeho novinářského putování je Palestina, odkud se vrací na africký kontinent do Tobruku. Později ho novinářská zvědavost láká do Persie, neboť se začalo

³⁰ MUCHA, J. *Oheň proti ohni*. Praha: Svaz protifašistických bojovníků, 1966, s. 43.

šířit, že od Perského zálivu na sever vyrostla obrovská zásobovací tepna, která dodává veškerý potřebný materiál Sovětskému svazu. Odsud se vrátil do Káhiry a po několika dnech pokračuje s mnoha zastávkami do Indie a následně přes Barmu do Číny, kde probíhala válka v džungli. Z Číny pokračuje na krátkou dobu na Cejlon a poté do Indického Dillí, kde strávil měsíc v nemocnici s chorobou, kterou lékaři nebyli schopni určit. Po vyléčení a několika dnech strávených v Dillí letěl zpět do Káhiry. V Káhiře pobyl několik dní a vrátil se do Alžíru, odkud letěl do Itálie, kde se účastnil postupného osvobozování a probíhajících bojů v Monte Cassinu. Poté se rozhodl vrátit zpět do Velké Británie. Musel tedy opět do Alžíru a odsud odletět do západního Skotska. Následující kapitola popisuje dopodrobna několikaletou přípravu a průběh známé akce Den D – vyloštění v Normandii. Závěrečné kapitoly knihy popisují postup spojeneckých vojsk a následnou kapitulaci Německa.

Z počátku může kniha působit jako jedna z mnoha dalších, které budou zdoluhavým popisem líčit průběh války. Po několika stranách však čtenář zjistí, že opak je pravdou. Autor popisuje velice čtivým způsobem zajímavosti a nejrůznější situace, se kterými se setkal. Naprosto detailně a zajímavě popisuje celkový styl života a historii jednotlivých měst, kterými procházel.

„Na každém kroku byl obraz. Křivé olivy, pod nimi odpočívající kůzle, vedle starý náhrobek, pasáček s dlouhou holí a mraky. Nebo ženy u studně s velkými džbány na ramenou a pestrými stíny v řasnaté sáří. Děti pod chatrčemi slepenými z hlíny, běžící za nádherným divokým pávem, který se usadil na zahradní zdi. Mezi záhony a skupinami kvetoucích keřů Kutbu trčel k nebi kuželovitý, těžkopádný Minar, věž z rudého kamene, hustě zdobená nesourodými hinduistickými ornamenty. Za Mohamedánského vládce z Otrocké dynastie, kdy byla budována, vzbouřili se Mongolové usazení uvnitř městského obvodu, třicet tisíc lidí bylo pobito a jejich kosti a krev byly přimíseny do malty.“³¹

Dokonce se na mnoha místech setkáváme s humorem, například když autor přirovnává břišní tanečnice k huspenině. Dalo by se říci, že tato kniha je spíše odlehčením od války jako takové, samozřejmě nám poskytuje obrovskou spoustu informací o průběhu války na tomto území, ale není jen strohým popisem. Je příběhem člověka, který strávil část svého života v zemích, které jsou pro většinu z nás vzdálenými a tolik odlišnými.

³¹ MUCHA, J. *Oheň proti ohni*. Praha: Svaz protifašistických bojovníků, 1966, s. 129.

Na druhou stranu takové cestování nebylo rozhodně něčím snadným. Po dobu cest těmito místy autora provázely nejrůznější infekce, virová onemocnění, střevní chřipky a koliky, potýkal se s neustálou nečistotou, šváby a minimálně čtyřicetistupňovými horky, v důsledku kterých spousta lidí v jeho okolí kolabovala.

Je paradoxem, že na jedné straně války umírali lidé na těžké omrzliny a podchlazení, putovali několik kilometrů v neskutečných mrazech a metrových závějích, a na straně druhé v nepopsatelném horku, dusnu a umíraly jich stovky na malárii a jiné nemoci s tímto podnebním spojené.

V roce 1947 vyšlo v nejrůznějších novinách několik článků reagujících na Muchovu knihu *Oheň proti ohni*. Prvním z nich byl článek *Oheň proti ohni* ve Svobodném slově. Hodnocení je velice kladné. Jediné, co je zde vytýkáno, je na tehdejší dobu poměrně vysoká cena. Kniha stála rok po svém vydání 240 Kčs brožovaná a necelých 300 Kčs v pevné vazbě.³²

Dalším ohlasem je článek Františka Hampla, nesoucí název *Veliké dobrodružství*. Kniha je zde hodnocena jako velice zajímavý román. Vytýká však, že poslední kapitola je napsána velice stručně a ve spěchu. „*Koruna díla se příliš neleskne ani příliš nezárí*“.³³

V říjnu téhož roku vychází další ohlas na Muchovo dílo, tentokrát v Rudém právu. Článek *Spisovatel a voják o poslední válce* vytýká autorovi, že dostatečně nepopsal ohromný podíl Sovětského svazu ve válce proti fašismu.³⁴

V listopadu roku 1947 hodnotí Karel Hašek ve svém článku pro Svobodné noviny Muchovo dílo velice kladně, shledává knihu jako velice poutavou a zajímavou. Doporučuje jí jako vhodný dárek pro mladé i starší čtenáře. Na druhou stranu se dozvídáme zajímavý fakt o tom, že Londýnské BBC chtělo Muchu z Afriky povolát nazpět do Londýna. Než však došel vzkaz do Egypta, byl Mucha již v Teheránu, než došel vzkaz tam, byl již na cestě do Indie.³⁵

Poslední ohlas můžeme najít v Kulturní politice, který hodnotí knihu opět jako perfektní. Vyzdvihuje autora jako spisovatele, který dovede mistrně popsat vše, s čím se setkal.³⁶

³² zn. si., In *Svobodné slovo*. 17. 7. 1947, s. 3.

³³ HAMPL, F. In *Práce*. 2. 9. 1947, s. 4.

³⁴ zn. rek., In *Rudé právo*. 3. 10. 1947, s. 3.

³⁵ HAŠEK, K. In *Svobodné noviny*. 26. 11. 1947, s. 5.

³⁶ BUDÍN, S. In *Kulturní politika*. 1947/48, číslo 10, s. 7.

6 Zařazení děl do kontextu české prózy s válečnou tematikou

Zařadit těchto několik děl do kontextu české prózy s válečnou tematikou není úplně snadné, jelikož vybraná díla této práce jsou v mnoha pohledech odlišná od děl, která známe a která nám nastiňují různé pohledy na válku. Podobná díla nebo díla s podobným námětem se v české próze téměř nevyskytují.

První zvolená kniha Františka Krause je jedinečným dílem, které není snadné srovnávat s některým z příběhů českých autorů popisujících část života stráveného v koncentračním táboře. Tematika koncentračních táborů či židovství se v české próze objevuje například v románu *Pan Theodor Mundstock* (1963) Ladislava Fukse, dále v prózách Arnošta Lustiga či v povídkách Oty Pavla. Ota Pavel se však k tomuto tématu staví spíše z pozitivního hlediska. Ve svých dílech se snaží zachytit události ze svého dětství optimistickým a humorným způsobem. Fuksův *Pan Theodor Mundstock* se tématu také dotýká, jedná se však více o psychologickou sondu do psychiky člověka, který počítá s tím, že se koncentračnímu táboru nevyhne. Lustigovy soubory povídek *Noc a naděje* (1957) a *Démanty noci* (1958), popisují osudy židů žijících v Terezíně. Sám autor prošel koncentračním táborem v Terezíně a později Osvětimi, jako František Kraus.

Kniha Františka Krause je podle mého názoru opravdu dílem, které v české literatuře nemá obdoby, a to i přes výtky, které se objevily v ohlasech těsně po vydání publikace, které Krausovu knihu snižují a vytýkají, že se do značné míry jedná o Remarqueovu kopii. František Kraus měl to štěstí, že se mu podařilo koncentrační tábor přežít a následně z něj uprchnout, což se nepoštěstilo mnohým z těch, kteří byli do Osvětimi odvezeni. Kniha je podrobným odkazem hrůz druhé světové války. Tato kniha by neměla být zapomenuta a za několik let či desítek let se objevovat pouze v několika kopiích v pár domácnostech.

Jaroslav Andrejs, další ze zvolených autorů této práce, byl člověkem zabývajícím se tématem specifickým, tématem, kterému se nevěnoval žádný z českých autorů do takové míry, jako právě on (výjimkou je literární historik Miroslav Ivanov či Jaroslav Čvančara). Jedná se skutečně o neocenitelnou práci, o neskutečné množství informací, které musel autor nastřádat, aby jeho díla mohla vzniknout. Jeho první kniha *Za Heydrichem stín*

(1947) byla ve své době naprostým skvostem. Jako jeden z prvních popsal události tak, jak skutečně proběhly.

Kniha Jaroslava Andrejse a téma československých parašutistů mi učarovaly takovým způsobem, že jsem se do své práce rozhodla zahrnout jeho dvě prózy z mnoha zabývajících se touto problematikou. Najít informace o autorovi a jeho práci nebylo snadné, neboť se jedná o autora, o kterém není zmínka v žádném ze slovníků spisovatelů. Domnívám se však, že knihy *Tři cesty k smrti* (1968) a *Chvilka odvahy* (1966) vznikaly ve stejnou dobu jako kniha *Za Heydrichem stín*. Jelikož však do autorových plánů vydat tyto publikace vstoupil únor 1948, byly knihy vydány až v šedesátých letech. Proto jsou knihy do práce zahrnuty a považovány za knihy, které by dle mého názoru, ve vydání následovaly knihu *Za Heydrichem stín* (1947).

Andrejsovy knihy jsou strhujícími příběhy, které v první řadě probudí v člověku zájem o toto téma i přesto, že ho třeba do té doby nikdy nezaujalo. V druhé řadě podává obraz života v protektorátu, který se odchyluje od podoby či představy většiny lidí. Parašutisté byli skutečnými hrdiny. Mnohem většími se v našich očích stanou po přečtení Andrejsových knih, které popisují pozadí těchto příběhů. Situace na našem území, situace v Londýně, strach českých rodin, praktiky gestapa, strach samotných parašutistů, zoufalé podmínky, na které je nikdo nepřipravil, a jejich psychika, která byla podlamována každým neúspěšným dnem jejich mise. To všechno jsou dílky pomyslné mozaiky, které je třeba znát, pokud se člověk chce o československých parašutistech dozvědět co nejvíce. Ne jen to, kde byli shozeni, na kterých místech se ukrývali, a který z nich pak jako zrádce šel na gestapo.

Kniha *Pokračujte v horách* nepatří mezi tolik čtivé, jako knihy předchozí. Místy se setkáváme s typicky strohým vojenským zápisem, který může čtenáři připadat zdlouhavý a popravdě řečeno, si z něj nejspíše ani moc neodnese. Nicméně jedná se opět o literaturu velmi vzácnou. Kniha se neobjevuje téměř ani v knihovnách. Znamějším dílem tohoto autora je kniha *Za vlády tmy* (1993). Vladimír Přikryl nebyl spisovatelem, je tedy logické, že od knihy nemůžeme očekávat mnoho. V některých pasážích mě však autor mile překvapil, jak dokázal přejít ze strohého popisu k líčení zajímavé příhody. Znovu se setkáváme s tématem, které v české próze do té doby nikdo nezaznamenal. Celkově není mnoho autorů, kteří by popisovali válečné boje. Jedním z takových autorů je Jan Drda, jehož *Němou barikádu* (1946) bychom mohli považovat za jednu z nejuspěšnějších knih

vydaných po válce. Krátké povídky Drdova souboru popisují boje proti fašismu. Jedná se spíše o boje z pozice obyčejných lidí, lidí bojujících v Pražském povstání, proti gestapu či souhlasících s atentátem na Heydricha.

Jedním z dalších autorů popisujícím květnové protifašistické povstání roku 1945 je Josef Škvorecký ve svém nejznámějším titulu *Zbabělci*, který byl mimo jiné napsán také již v letech 1948-49, ale vyšel až v roce 1958 a poté byl stažen z prodeje. Škvorecký do své knihy o Pražském povstání zakomponoval příběh legendárního Dannyho Smiřického spolu s jeho příhodami a starostmi dospívání. Naproti tomu Příkrylova kniha je psána z pohledu vojáků bojujících na frontách.

Poslední titul této práce, Muchův *Oheň proti ohni*, je v naší literatuře knihou zcela specifickou. Troufám si říci, že se v naší literatuře neobjevuje druhá kniha popisující boje v tak velké části světa. V době vydání knihy nebyl Jiří Mucha spisovatelem, byl žurnalistou, který si pouze zapisoval vše ze svých cest, na základě čehož vznikla tato naprosto úžasná a jedinečná kniha doprovázená téměř stovkou fotografií. Podobný styl a námět pro vydání knihy můžeme najít opět u Arnošta Lustiga. Ve svém románu *Miláček* (1968) popisuje události izraelsko-arabské války odehrávající se v roce 1948, které se Arnošt Lustig zúčastnil jako novinář.

V české poválečné próze se vyskytuje spousta děl inspirovaných válkou. Mnoho autorů se samozřejmě tématu války vůbec nedotklo, ale to se týkalo jen malé části. Většina autorů byla válkou natolik ovlivněna, že dílo dříve či později sepsali a vydali. Přeci jen například Jan Drda je známý spíše jako autor pohádek. Mállokdo například ví, že jeho nejznámější pohádka *Hrátky s čertem* (1946) je alegorií nacismu. Na druhou stranu, pokud se podíváme na téma války z hlediska lidského, je logické, že lidé dávali nejspíše přednost knihám, kde dominoval veselý příběh nebo optimistický duch. Možná právě proto byly knihy, jako je *Oheň proti ohni*, *Pokračujte v horách* či *Plyn, Plyn..., pak oheň*, jinak přijímány. Chtěl si v té době někdo připomínat hrůzy války? A to do takových detailů, jaké v těchto knihách nacházíme? Většina čtenářů pravděpodobně raději sáhla po knize situaci zlehčující, alegorizující či protkanou příběhy šťastně zakončenými.

7 Závěr

Cílem práce bylo nastínit některé události druhé světové války jinými pohledy, než které se nám nabízejí ve většině předkládaných dílech české válečné prózy. Převážná část práce je věnována nástinu životů čtveřice autorů a především shrnutí zvolených děl těchto autorů. Že se skutečně jedná o autory, kteří nejsou známí široké veřejnosti, jsem se přesvědčila a spíše utvrdila po dobu psaní práce. Nejsou známí ani vysokoškolským studentům oboru českého jazyka a literatury.

V práci bylo nejprve stručně nastíněno historické pozadí literární doby, které k literatuře neodmyslitelně patří. Každému literárnímu období stojí vždy za zády historické souvislosti, které je potřeba znát, proto tedy tento stručný nástin historických souvislostí, jak světových, tak na našem území, které měly na pozdější podobu literatury značný vliv. V následující kapitole je opět velice stručně popsán stav české literatury a krátce představen kánon české prózy let 1945-1948.

Čtvrtá kapitola nás seznamuje se zvolenými autory, s jejich životy a jejich další tvorbou. Najít informace o těchto autorech nebylo zcela snadné. Nejobtížněji byly dohledatelné informace o Jaroslavu Andrejsovi, o kterém nenajdeme zmínku ani v nejnovějším Slovníku českých spisovatelů, vydaným Ústavem pro českou literaturu Akademie věd. Bohužel se mi nepodařilo o tomto autorovi dohledat více informací přesto, že mě ze čtveřice zvolených autorů zaujal svou prací a dílem nejvíce.

Podobně náročné bylo dohledat informace o Františku Robertu Krausovi. Většinu informací o jeho životě najdeme v publikaci Arnošta Lustiga, který se s autorem osobně znal, a jednu z kapitol ve své knize *3x18 (portréty a postřehy)* (2007) věnoval právě Františku Krausovi.

O Vladimíru Přikrylovi, coby vojenské osobnosti, bylo informací již poněkud více. V několika knihách s vojenskými tématy byla o této osobnosti zmínka.

Posledním z autorů je Jiří Mucha, který se v současné době opět dostává do popředí literární scény. V podstatě celý jeho život je shrnutý v knize *Jiří Mucha*, vydané v roce 2011 autorkou Jolanou Šopovovou, která o autorovi sbírala informace po dvacet let, než tato publikace v loňském roce vznikla.

Následující, pátá kapitola seznamuje s vybranými díly této čtveřice autorů. Prvním z nich je krátké, za to velice silně působící, dílo *Plyn, plyn..., pak oheň*. Podle mého názoru se jedná o dílo, které v české próze nemá obdoby, podobně jako díla Jaroslava Andrejse.

Nenajdeme v české válečné próze knihy zabývající se parašutistickými skupinami, a to do takové hloubky jako právě u Andrejse. Literatura tohoto autora mě velice oslovila, proto jsou v práci uvedeny dvě díla, která byla oficiálně vydaná až v 60. letech, což se může zdát být v rozporu s názvem práce. Domnívám se však a troufám si tvrdit, že díla byla v letech 1945-1948 sepsána, ale jejich vydání zabránil únor 1948. Vždyť již svou první knihu, vydanou v roce 1947, musel autor vydat pod pseudonymem Jan Dreys.

Dalším z přiblížených děl je Příkrylova kniha *Pokračujte v horách*. Nesmírně zajímavé dílo, podávající podrobný obraz bojů československé armády a průběh Slovenského národního povstání, které bylo vydáno těsně po válce z autorových zápisků a především vzpomínek na tyto události.

Posledním představovaným dílem je *Oheň proti ohni* žurnalisty Jiřího Muchy. Kniha byla v době svého vydání relativně známá, o čemž svědčí mimo jiné několik pozitivních ohlasů v tehdejších denním tisku. Později se však tato publikace spolu s dalšími díly tohoto autora odsunula do pozadí.

Ohlasů k těmto knihám nevyšlo mnoho. Ke knize Františka Krause se objevil jeden ohlas v Právu lidu, na který sám autor reagoval. Několik ohlasů se objevilo, v tehdejších denním tisku, ke knize *Oheň proti ohni*. Ke zbývajícím titulům jsem však žádný ohlas či reakci na dílo nedohledala.

Pravdou je, že se v české válečné próze objevuje mnoho autorů popisující události války, probíhající boje, dotýkající se tématu holokaustu atd., nicméně si myslím, že uvedení autoři a jejich díla, a to nejen uvedená v této práci, by měla být postupně zařazena do tzv. klasiky české válečné prózy, aby vyplňovaly obraz války, který zde schází.

Psaní této práce bylo velice zajímavou zkušeností, která pro mě jejím dopsáním pravděpodobně neskončí. Ráda bych se tomuto tématu nadále věnovala a snažila se dohledat další informace jak o autorech, tak jejich knihách. Tato práce by mohla být zdrojem a inspirací pro každého, kdo se tímto tématem české literatury zabývá, či by se jí zabývat chtěl.

Seznam použité literatury a zdrojů

Primární literatura:

ANDREJS, Jaroslav. *Chvilka odvahy*. Praha: Mladá fronta, 1966.

ANDREJS, Jaroslav. *Tři cesty k smrti – zánik skupiny ZINC*. Praha: Typo & Grafik, 1992. ISBN 80-901191-0-7.

ANDREJS, Jaroslav. *Smrt boha smrti*. Brno: Jota, 1997. ISBN 80-7217-011-2.

KRAUS, František Robert. *Plyn, plyn..., pak oheň*. Havlíčkův Brod: Jiří Chvojka, 1946.

LUSTIG, Arnošt, CINGER, František. *3x18 (portréty a postřehy)*. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1685-8.

MUCHA, Jiří. *Oheň proti ohni*. Praha: Svaz protifašistických bojovníků, 1966.

PŘÍKRYL, Vladimír. *Pokračujte v horách*. Praha: Naše vojsko, 1947.

PŘÍKRYL, Vladimír. *Za vlády tmy*. Praha: Naše vojsko, 1993. ISBN 80-206-0228-3.

Sekundární literatura:

ADAMS Simon a kol. *Moderní historie světa. 20. století rok po roce, měsíc po měsíci, den po dni*. Praha: Rebo, 2010. ISBN 978-80-255-0313-3.

GRŮZA, Antonín. *Padesát zakázaných českých spisovatelů*. Ostrava: Státní vědecká knihovna v Ostravě, 1990. ISBN 80-7054-020-6.

HOUSKOVÁ Jana a PODLEŠÁK Jan. *České a slovenské dějiny v letech 1900-1945*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1994.

JANOŮŠEK, Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945-1989, I. díl 1945-1948*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1527-3

JEŘÁBEK, DUŠAN a kol. *Česká literatura od r. 1945 do poloviny let osmdesátých*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1988.

KUNC, Jaroslav. *Česká literární bibliografie 1945-1968 I. Díl: A-M*. Praha: Státní knihovna ČSSR – Národní knihovna, 1963.

KUNC, Jaroslav. *Slovník českých spisovatelů beletristů 1945-1956*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957.

KVAČEK, Robert. *České dějiny II*. Praha: SPL-Práce ve spolupráci s nakl. Albra, 2002. ISBN 80-86287-48-3 (SPL- Práce), 80-86490-19-X (Albra).

KVAČEK, Robert a kol. *Dvacáté století o sobě. Dějiny v dokumentech*. Liberec: Dialog, 2005. ISBN 80-86761-37-1.

MENCLOVÁ, Věra a kol. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: LIBRI, 2005. ISBN 80-7277-179-5

NEZKUSIL, Vladimír a kol. *Česká a světová literatura po roce 1945 pro 4. ročník středních škol*. Praha: Fortuna, 2000. ISBN 80-7168-710-3.

REICHL, Martin. *Cesty osudu. Životní příběhy čs. parašutistů vycvičených v letech 1941-1945 ve Velké Británii*. Cheb: Svět křídel, 2004. ISBN 80-86808-04-1.

ŠOLC, Jiří. *Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR*. Praha: ARES s.r.o., 1997. ISBN 80-86158-00-4.

ŠOPOVOVÁ, Jolana. *Jiří Mucha*. Praha: Vlastním nákladem vydala J. Šopovová, 2011. ISBN 978-80-904876-0-4.

Časopisy a noviny:

PRÁCE

RUDÉ PRÁVO

SVOBODNÉ NOVINY

SVOBODNÉ SLOVO

PRÁVO LIDU

Internetové zdroje:

<http://www.holocaust.cz>

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>

<http://archiv.ucl.cas.cz/>

Resumé

In this thesis, the author tried to describe important events of the Second World War interpreted by those authors who are not generally well known to wider public. The author wanted to provide an alternative description than the one which is usually given by more popular authors of historical books or documents.

This thesis deals with the perspective provided by four authors, who are not notoriously known to the general public. The first one is the Brigadier General Vladimír Příklad. He was the participant of fights in Ukraine, Poland and Slovakia. During these times, he made notes about the warfare. Second one is Jiří Mucha who was working as a war correspondent during the fights. The third author is Jaroslav Andrejs who was interested in the topic of the airborne diverse units sent to our country during the war. The last selected author is František Robert Kraus, who was describing the suffering and horrors experienced in the concentrate camp Auschwitz in Poland.

In the thesis, there is also outlined the historical background of that period in the Czech literature. There is also a brief summary of the historical context of the both Czech and world important historical events. In next chapter, there is described the state of Czech literature after the year 1945 and also briefly introduced the canon of Czech prose in years 1945 – 1948. This is a kind of set of literature and literary works, which is representing this period.

The most important part is describing the abovementioned literary works and also analyzing lives of their authors. The first selected book is “Gas, Gas,...Then a Fire” (1946) written by František Robert Kraus. Further, author analyzes two books written by Jaroslav Andrejs, “Three Ways to Death” (1968) and “The Moment of Courage” (1966), painting the lives of Czechoslovak paratroopers deployed on the territory of Protectorate of Bohemia and Moravia during the Second World War. Then there is a book “Continue in Mountains”, written by Vladimír Příklad, which is describing the fights of Czechoslovak Army in the Soviet Union and also period of the Slovak National Uprising. The last chosen book is “Fire Against Fire” (1946) written by Jiří Mucha and describing the war from the perspective of a war correspondent in the fights in North Africa and Asia.

The last part of this thesis is dealing with the comparison of all abovementioned books with the books written in same period and also with the whole context of the Czech prose written after the Second World War.

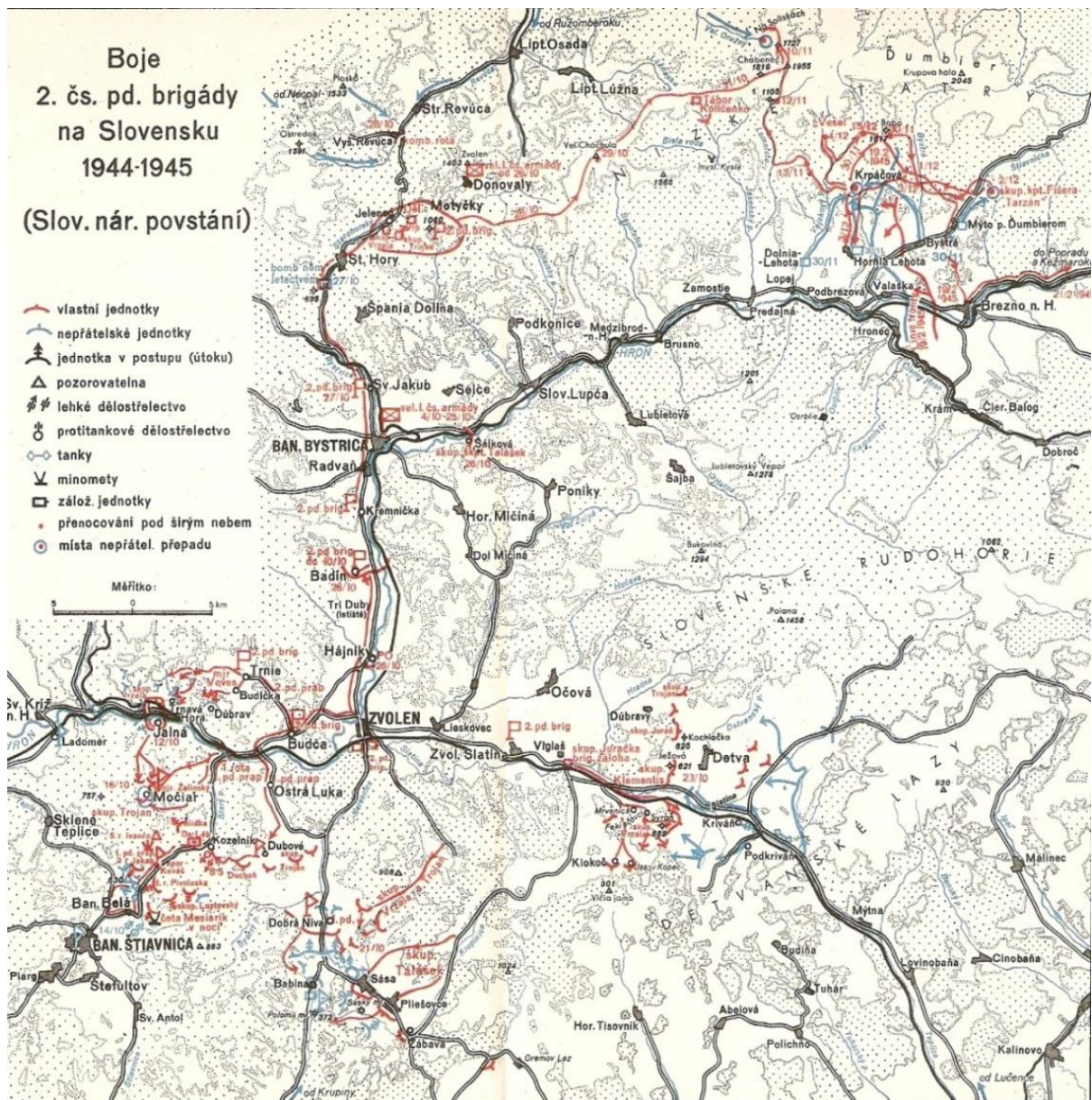
Přílohy

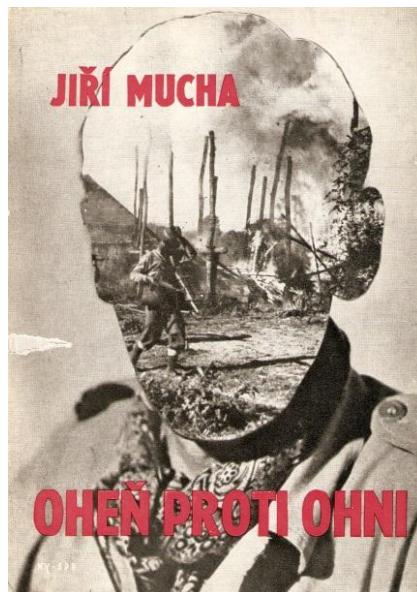
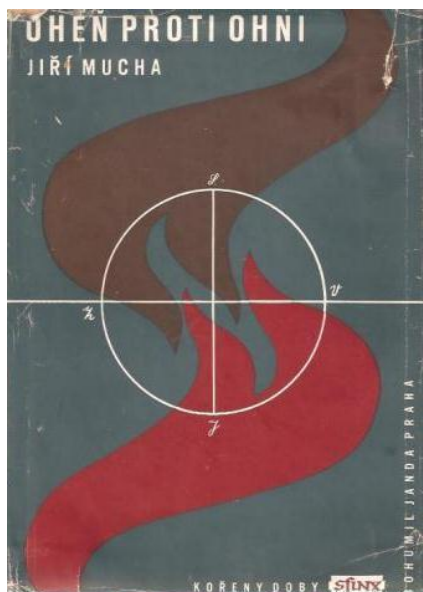
Obr. 1 Pokračujte v horách – titulní strana z roku 1947

Obr. 2 Fotografie z knihy Pokračujte v horách

Obr. 3 Mapa z knihy *Pokračujte v horách* dokreslující probíhající boje

Obr. 4 Oheň proti ohni – titulní strany z roku 1946 a 1966

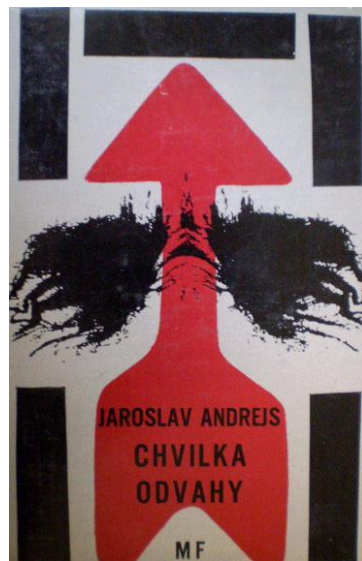
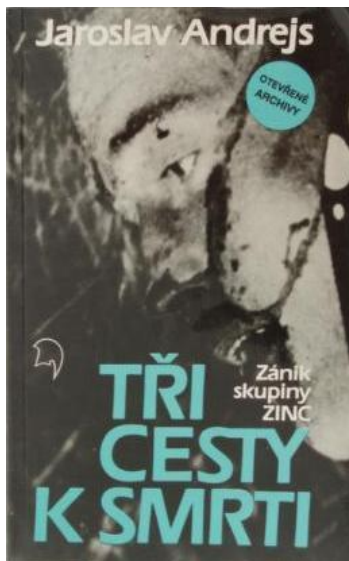
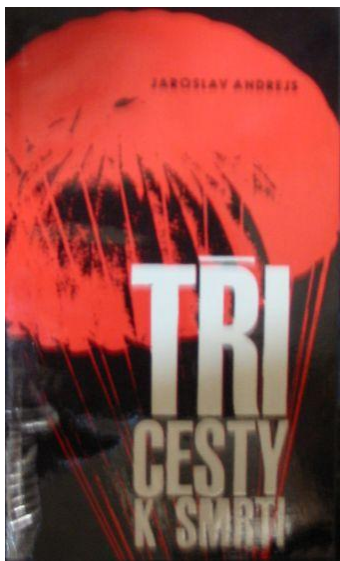

Před odletem do Československa (313. čs. stíhací peruť – velitel poručík O. Kučera) měli stíhací odlétáno 58 320 operačních hodin a na kontě 340 nepřátelských letounů a velké množství pozemních cílů

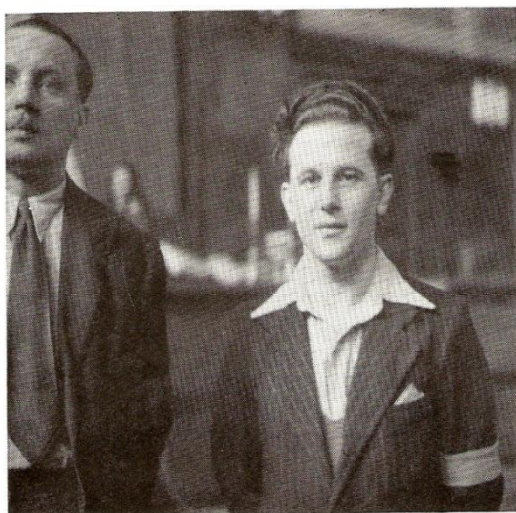
Tři kapitáni letounů vyznamenaní britským DFC. 311. peruť svrhla 1 218 375 kg trhavých pum, 92 925 kusů zápalných, vyřadila 21 nepřátelských letounů, 35 ponorek a 4 lodě

Obr. 5 Fotografie z knihy Oheň proti ohni

Obr. 6 Tři cesty k smrti – titulní strany z roku 1968 a 1992

Obr. 7 Chvilka odvahy – titulní strana z roku 1966

Aby se vážně zraněný Mikš nedostal do rukou gestapa, ukončil svůj život vlastním revolverem.

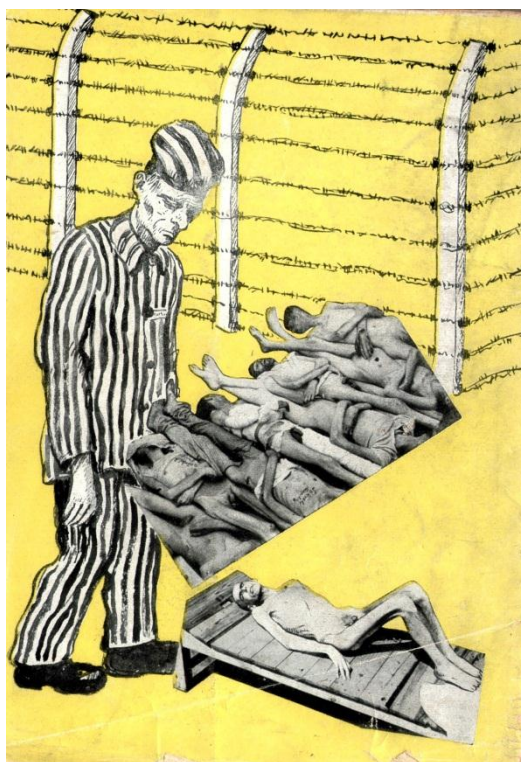
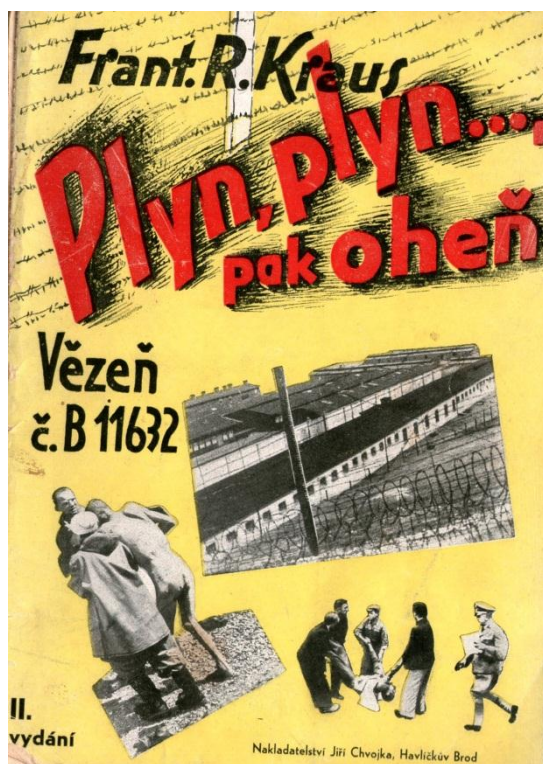

Tři cesty k smrti:
Oldřich Pechal popraven v Mauthausenu.
Arnošt Mikš padl u Křivoklátu. Na místě, kde ukončil život, mu byl po válce vystavěn pomník.
Viliam Gerik (na obrázku před tribunálem spolu s Karlem Čurdou) popraven na Pankráci v r. 1947.

Mrtvý už nepromluvil, jeho zápisník však prozradil gestapu cenné informace.

Obr. 8 Fotografie z knihy Tři cesty k smrti

Obr. 9 Plyn, plyn..., pak oheň – titulní a zadní strana z roku 1946

Obr. 10 Jaroslav Andrejs

Obr. 11 František Robert Kraus

Obr. 12 Jiří Mucha

Obr. 13 Vladimír Příklad